

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Rahel Elisabeth Toffer

**MAJANDUSARVESTUSE VALDKONNAS PRAKTIKAT
LÄBIVATE ÜLIÕPILASTE JA ETTEVÕTETE OOTUSED
PRAKTIKALE**

Bakalaureusetöö

Õppekava TABB02/17, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA

Tallinn 2020

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele ning ei ole varem esitanud sama tööd ainepunktide saamiseks. Töö pikkus on 7211 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Rahel Elisabeth Toffer .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 179321TABB

Üliõpilase e-posti aadress: rahelelisabeth@gmail.com

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. PRAKTIKA VAJADUS TÖÖTURUL	8
1.1. Üliõpilaste praktikavajadus.....	9
1.2. Praktikantide ootused praktikale ja reaalsus	10
1.3. Ettevõtete ootused praktikale	13
1.4. Praktikast saadava tulemuslikkuse maksimeerimine	15
2. PRAKTIKANTIDE JA ETTEVÕTETE OOTUSED PRAKTIKALE EESTI TÖÖTURUL MAJANDUSARVESTUSE VALDKONNAS	17
2.1. Uuringu meetodika ja valimi tutvustus.....	17
2.2. Üliõpilaste ootused ja reaalsus praktikale.....	20
2.3. Ettevõtete vaated praktikale ja vastavus üliõpilaste hinnangutega.....	24
2.4. Uuringutulemuste võrdlemine varasemate sarnaste uuringutega	27
KOKKUVÕTE	29
SUMMARY	31
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	33
LISAD	35
Lisa 1. Küsimustik üliõpilastele.....	35
Lisa 2. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 1-3.....	39
Lisa 3. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 5-7.....	40
Lisa 4. Küsimustik ettevõtetele.....	41
Lisa 5. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 1-2	44
Lisa 6. Üliõpilaste ootuste hinnangud praktikale. Vastused küsimusele 4.....	45
Lisa 7. Üliõpilaste ootused praktikale lähtuvalt eelnevast erialasest töökogemusest.....	47
Lisa 8. Üliõpilaste hinnangud praktikast saadud kogemustele. Vastused küsimusele 8.	49
Lisa 9. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimusele 9.	50
Lisa 10. Üliõpilaste vastuste põhjal ootuse erinevus reaalsusest.....	51
Lisa 11. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 7-8	53
Lisa 12. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 10-11.....	55

Lisa 13. Motivatsiooni alandavaid tegureid mitte tundnud üliõpilaste vastused küsimusele 10.	57
Lisa 14. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 3-4	58
Lisa 15. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimusele 9.....	59
Lisa 16. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 5-6	60
Lisa 17. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 10-11	62
Lisa 18. Lihtlitsents.....	64

LÜHIKOKKUVÕTE

Bakalaureusetöös selgitatakse välja, millised et ettevõtete praktika läbiviimise või mitte läbiviimise põhjused ning mida nemad praktikantidest ja praktikatest üldiselt ootavad. Lisaks selgitatakse välja üliõpilaste ootused enne praktikat ning kas ootused ühtivad seisukohtadega peale praktikat. Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja ettevõtete ja üliõpilaste ootused praktikatele majandusarvestuse valdkonnas. Töö aitab mõista, mida praktika mõlemale osapoolle üldse tähendab ning millist kasu nad sellest saavad. Eesmärgi täitmiseks ning tulemuste saamiseks viiakse läbi mõlemale osapoolle küsimustikud *Google Forms* keskkonnas. Bakalaureusetöö raames analüüsitakse 30 ettevõtte ja ligi saja üliõpilase vastuseid üldistatuna.

Bakalaureusetöö uuringu käigus selgub, et üliõpilaste ootused enne praktikat on kõrged ning nad loodavad saada praktikast palju kasu. Enim ootavad nad uusi kontakte ning teadmiste täiendamist. Kõige vähem ootavad nad praktilist raha teenimise võimalust. Palga küsimustes ühtivadki praktikantide ootused ja reaalsus kõige rohkem. Üliõpilased saavad praktikast kasu enesearenduse näol ning leiavad tulevikuks sobiva karjäärisuuna. Ettevõtted saavad praktikast potentsiaalseid uusi töötajaid.

Püstitatud hüpotees, et nii ettevõtted kui ka praktikandid saavad praktikast kasu, sai uurimise käigus kinnitust. Teised kaks hüpoteesi, et praktikavõimalust ei paku väikeettevõtted ja pakuvad suurettevõtted lükkas autor ümber.

Võtmesõnad: praktikaootused, praktikant, majandusarvestus

SISSEJUHATUS

Katrin Ving on oma magistritöös „Majandusarvestusalaste spetsialistide kõrgharidustasemel koolitamise võimalused Eestis ning nende kompetentsuse vastavus tööturu vajadustele“ toonud välja, et tänane Eesti tööturg otsib ja vajab vabadele töökohtadele varasemate töökogemustega töötajaid. Probleem tekib aga värskest kõrghariduse omandanud tööjõu värbamisel, kes oleks valmis asuma erialasele tööle, kuid kes ei vasta tööandja nõuetele, kuna neil puudub varasem töökogemus. Ving toob oma töös välja, et tööpraktika on ainus viis, kuidas üliõpilane saab enne tööle asumist erialase töökogemuse, kuid samal ajal soovitab tööandaja värskel koolilõpetajal võimalikult varakult praktika asemel erialasele tööle minna. Antud bakalaureusetöö uurimisprobleemiks on Katrin Vingi magistritööst saadud mõte, et praktika on üliõpilase jaoks parim viis tööturul erialaste kogemuste saamiseks, kuid siiski tööandjad pigem praktikat ei poolda, kuna neile on keeruline anda erialaseid tööülesandeid ja nende väljaõpetamine on liiga ajakulukas.

Antud bakalaureusetöös selgitatakse välja, millised on ettevõtete praktika läbiviimise või mitte läbiviimise põhjused ning mida nemad praktikantidest ja praktikast üldiselt ootavad. Vastuseks ettevõtete ootusele uuritakse tulevastelt praktikantidelt nende ootusi praktikale ning juba praktika läbinud üliõpilastelt, millised kogemused nad said ning kas ootused vastasid reaalsusele. Praktikantide ootustele ja reaalsusele saab kõrvutada ka ettevõtete ootused. Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja, kas üliõpilaste ootused praktikale ühtivad praktikast saadud kogemustega ning kuidas ühtivad nende tulemustega ettevõtete seisukohad praktikale ja praktikantidele. Töö aitab mõista, mida praktika mõlemale osapoolle üldse tähendab, milliseid kasutegureid nad sellest saavad ning miks ettevõtted korraldavad või ei korralda praktikaid.

Lõputöö hüpoteesideks on:

- nii ettevõtted kui ka praktikandid saavad praktikast kasu,
- praktikavõimalust pakuvad suurettevõtted,
- praktikavõimalust ei paku väikeettevõtted.

Lisaks hüpoteesidele soovib autor välja selgitada, millised on üliõpilaste ootused praktikale enne praktikale asumist, millist kasu saavad ettevõtted ning millist kasu saavad üliõpilased praktikast.

Autor on antud bakalaureusetöös kasutanud kvantitatiivse uurimismeetodina kahte küsitlust. Üks küsitlus on suunatud Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilastele ja vilistlastele, kes on sooritanud praktika majandusarvestuse valdkonnas. Antud küsitluses saavad osaleda ka majandusarvestust õppivad üliõpilased, kes ei ole veel praktikat sooritanud, et välja selgitada nende ootused praktikale. Teine küsitlus on suunatud Eesti ettevõtetele, et selgitada välja nende hoiakud majandusarvestuse praktikale. Ettevõtete osas puudub kindel valim. Nende ettevõtete puhul, kes majandusarvestuse valdkonnas praktikaid ei korralda, selgitatakse välja põhjus, miks nad seda ei tee.

Bakalaureusetöö on jaotatud kaheks peatükiks. Esimene peatükk tutvustab praktika vajadust tööturul. Antud peatükk on jaotatud neljaks alapeatükiks. Esimene alapeatükk tutvustab praktikast saadavaid kasutegureid üliõpilaste jaoks. Teisest alapeatükist saab lugeda, millised on enamlevinud üliõpilaste ootused praktikale ning milliseid kogemusi nad praktikast saavad. Kolmas alapeatükk keskendub ettevõtete seisukohtadele praktikast. Neljandast alapeatükist saab lugeda, kuidas maksimeerida praktikast saadavaid kogemusi. Töö teine peatükk käsitleb bakalaureusetöös läbi viidud uuringut ning selle tulemusi. Teine peatükk on jaotatud neljaks alapeatükiks. Esimene alapeatükk tutvustab uuringu metoodikat. Teine alapeatükk analüüsib Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilaste ja vilistlase, kes on sooritanud praktika majandusarvestuse valdkonnas, ootusi ja kogetud reaalsust praktikale. Kolmas alapeatükk käsitleb ettevõtete vaateid praktikale, miks nad viivad või ei vii majandusarvestuse praktikat oma ettevõttes läbi ning kuidas praktikandid nende ettevõttes arenevad. Neljas alapeatükk võrdleb antud uuringu tulemusi varasemaste uuringute tulemustega.

1. PRAKTIKA VAJADUS TÖÖTURUL

Praktika on osa tasemeõppest, mis võimaldab üliõpilasel töökeskkonnas täita tööülesandeid, kinnistada koolis omandatud teadmisi ning saada samal ajal juhendajalt ka kõrvalist abi. Lisaks tööülesannetele täitmisele loob praktika lisaväärtust ülikoolis õpitule ning kujundab üliõpilase seisukohta töötamise osas. Praktikal on kooli- ja praktikakohapoolne juhendaja. Praktika osapoolte õigused ja kohustused ning üldise töö korralduse aluseks on leping, mis sõlmitakse enne praktikat. (KutÕS §30).

Üliõpilased seisavad peale kooli lõppu silmitsi konkurentsitiheda tööturuga, kus tuleb ennast pidevalt tõestada (Collins 2000; Ving 2014) ning lisaks on ka õige karjäärisuuna leidmine vastlõpetanu jaoks keeruline protsess (Tong *et al.* 2012). Töökoha saamiseks on ettevõtjate silmis oluliseks kriteeriumiks omada eelnevat töökogemust, kuid värskest ülikooli lõpetanud noortele töötajahakalistele on keeruline anda praktilist kogemust ainult läbi loengute ja ülikooli tundide (Collins 2000; Ving 2014). Kogemuse saamine on võimalik ainult läbi otseste tegevuste reaalses maailmas ning praktika on hea viis andmaks üliõpilasele ülevaate, milline töökeskkond päriselt välja näeb. (Collins 2000). Ilma praktilise kogemusest õpped, mis tuginevad peamiselt või täielikult klassiruumis kogetule ei valmista õppureid piisavalt ette professionaalse raamatupidaja karjääriks. Praktika täiendab ülikoolis õpitut. (Stanley 2017).

Praktikaprogrammides on reeglina kolm poolt – ettevõtte, kus praktika läbitakse, praktikant ehk üliõpilane, kes ametit omandab ning ülikool, kust praktikant tuleb ning kus ta õpib (Olk *et al.* 2010; Kaseorg, Pukkonen 2015). Praktika loob tulevikuks paremaid võimalusi nii ettevõttele kui ka ülikoolile (Olk *et al.* 2010) ning praktika eeliseid leidub kõikide osapoolte jaoks, mis tähendab, et kõik osapooled saavad sellest kasu (Gault *et al.* 2000; Rigsby *et al.* 2013). Siiski nendest kolmest osapooltest kõige olulisemateks kasusaajateks on üliõpilased. (Rigsby *et al.* 2013).

Enam levinud majandusarvestuse praktika valdkondadeks on raamatupidamine, maksundus, audit, arvestusalane nõustamine ja finantskontroll. (Sömer, Rosenblad 2016). Tallinna Tehnikaülikoolis

on Ärinduse õppekaval võimalik spetsialiseeruda majandusarvestusele ning ka sooritada nõutud erialapraktika.

1.1. Üliõpilaste praktikavajadus

Üldine karjäärilaste otsuste tegemine koosneb kolmest etapist. Esimeseks etapiks on erialase suuna ja õppeainete valimine, mida inimene teeb astudes ülikooli. Teine etapp toimub reeglina tasemeõppe lõpus, kui õppurid saavad esimese erialase karjäärikogemuse. Sellel hetkel õppurid võivad veel tunda muret oma valikute sobivuse pärast. Karjäärivalikute otsuse kolmas etapp toimub enne eesoleva karjääri keskpaika, kui töötajad saavad kindluse oma valikute sobivusele või ümberlükkamisele. Siis kas töötaja püsib oma teel, või vahetab suunda. Ülikoolis läbitav praktika asetub sellise karjääriarengu etapi skaalal teisel astmel. Võimalikult varakult ehk enne ülikooli lõpetamist saadud töökogemus annab üliõpilastele piisavalt palju teavet, mis kujundaks nende otsuseid tulevase karjäärisuuna tegemisel. (Tong *et al.* 2012). Ettekujutused praktikast ja ettevõtetest mõjutavad õpilaste karjääriotsuseid. (Paisey *et al.* 2010, Tong *et al.* 2012). Praktika puudumise puhul on värsked raamatupidajad leidnud, et ei soovi teha karjääri õpitud erialal, kuna nende arusaamad ametikohast ei ole täielikult välja kujunenud. (Courtis *et al.* 2002).

Praktika tähendab justkui silda klassiruumist töökohale (Collins 2000), mille abil õppurid saavad lugematul arvul eeliseid, alustades karjäärisuuna ja töökogemuse saamisest ning lõpetades uute kontaktide saamisega (Maduraoreuruma *et al.* 2015; Divine *et al.* 2008; Tong *et al.* 2012). Praktika on enamasti kohustuslik nii magistri- kui ka bakalaureuseõppe läbimisel. See hõlmab endas tähtajalist praktikakohta organisatsioonis, ülikooli poolset juhendajat ning ettevõtte poolset juhendajat. Kõikide uute kogemuste ja õpitu kõrval saab lõpuks praktikant ka akadeemilised ainepunktid kraadi saamiseks (Olk *et al.* 2010) ning suurimaks eeliseks on reaalse töökogemuse saamine ning võimalus proovida raamatupidamistööd enne püsivale tööle pühendumist, (Maelah *et al.* 2014) kuna enne praktika reeglina üliõpilastel puudub piisav teave konkreetse eriala töö kohta. (Tong *et al.* 2012). Praktikakogemusega lõpetanud peetakse tulevaseks tööks paremini ettevalmistunuks, mis on eelis nii ettevõttele kui ka üliõpilasele. (Gault *et al.* 2010). Kui koolipingis õpitu siduda praktiliste kogemustega, on tulemuseks täiustatud õpikogemus, kus üliõpilased õpivad mõistma oma tööd, praktika konteksti, iseennast ning suurendavad oma tööalast konkurentsivõimet. (Clark 2003). Praktika võimaldab üliõpilasel arendada erinevaid oskusi, eelkõige suhtlemist, meeskonnas töötamist ja probleemide lahendamist. (Paisey *et al.* 2010).

Praktikandina ei ole üliõpilane enam ainult õppuri rollis, kuid ta ei ole ka täiel määral töötaja. Tegu on mõnes mõttes piiritsooniga, kus praktikant leiab ennast kahe eri maailma – õppuri ja töötaja vahel, mida eristavad neis toimuvate tegevuste eesmärgid. (Paisey *et al.* 2010, Noorväli *et al.* 2007).

Parim õpetaja on kogemus ning seda eriti siis, kui üliõpilasel on võimalik õppimise käigus oma teadmisi juba praktikas rakendada (Collins 2000). Praktikast saadud kogemus võimaldab õppuritel töötada koos erinevate inimestega erinevatest töövaldkondadest, neid tundma õppida ning läbi selle arendada oma sotsiaalseid oskusi. (Thilakarathne *et al.* 2014). Praktika läbinud üliõpilased on tööalased kogemused saanud omandada varem kui need üliõpilased, kes ei ole praktikat läbinud ning tänu sellele on nad saanud tulevikus kiiremini kõrgemale töökohale kui praktikat mitte läbinud üliõpilased. (Gault *et al.* 2000; Maelah *et al.* 2014). Praktikandid tunnevad, et neil on peale praktikat suurem enesekindlus tööd leida. (Thilakarathne *et al.* 2014). Samuti teenivad praktika läbinud töötajad tulevikus kõrgemat palka ning kogevad igapäevase tööga suuremat rahulolu kui praktikat mitte läbinud töötajad. (Gault *et al.* 2000). Üliõpilastel, kellel puudub praktikakogemus, tunnevad, et nende kaasõppuritel, kellel on praktika kogemus olemas, on ettevõtjate silmis rohkem eeliseid, kui esimestel (Collins 2000), ning praktikakogemusega töötajad saavadki peale kooli lõpetamist rohkem tööpakkumisi. (Rigby *et al.* 2013). Praktikalist kogemustega üliõpilased tunnevad enda tehtud töös rohkem vastutust ning näevad suuremaid karjääriarenguid. (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Välja on tulnud ka leid, et praktika inspireerib üliõpilasi oma ettevõtete avamiseks. (Weible 2010). Praktikaga kaasnevaid hüvesid on üliõpilaste jaoks väga palju.

1.2. Praktikantide ootused praktikale ja reaalsus

Praktikandi jaoks hõlmab praktikakoht üliõpilase väljaõpetamist organisatsioonis viimase reeglite ja tavade järgi (Kaseorg, Pukkonen 2015). Üliõpilaste jaoks on praktika oluline nende teadmiste ja oskuste arendamiseks ning tulevase karjääri edendamiseks, kuid samuti ka akadeemiliste teadmiste praktikasse sidumisel, mille põhjal tulevikus karjäärivalikuid teha (Olk *et al.* 2010, Muhamad *et al.* 2009) ning seada eesmärgid (Collins 2000). Need tegurid, mis suurendavad üliõpilaste motivatsiooni edasisteks õpinguteks, peaksid olema eelisteks, sest nad näevad ja saavad kogeda juba õppimise faasis töökohal kogetavaid väärtusi ning siduda tööd koolis õpituga. (Paisey *et al.* 2010).

Uuringud näitavad suuremal määral seda, et üliõpilased tajuvad ja teadvustavad omale praktikast saadud uusi kogemusi ja oskusi (Maelah *et al.* 2014; Olk *et al.* 2010). Praktikandid on märganud, et praktika käigus on arenenud nende oskused eriti infotehnoloogias, aja juhtimises, suhtlemises ja sotsialiseerumises, meeskonnatöös, ametlikes kohtumistes, erialastes teadmistes, tähtaegade olulisuse järgimisel ning lisaks on nad õppinud ülesandeid tähtsuse järgi järjekorda seadma. (Maduraoreuruma *et al.* 2015; Maelah *et al.* 2014). Majandusarvestuse valdkonna praktikantide praktikale püstitatud ootustest saavad täidetud oma teadmiste täiendamine raamatupidamises ning vajaliku teabe ja kogemuste saamine, et peale kooli lõpetamist valida sobivaim karjääriritee. (Muhamad *et al.* 2009). Praktikakogemus muudab järelejäänud õpingud sisukamaks (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Praktika läbinud üliõpilaste suurimad motivaatorid on suuremad karjäärivõimalused tulevikus, kõrgem rahulolu valitud tööga, paremad kommunikatsioonioskused, loovam mõtlemisvõime, kõrgem palk, rikkalikum CV ning kiiremad tööpakkumised ja edutamised (Thilakarathne *et al.* 2014; Divine *et al.* 2008; Weible 2010).

Raamatupidajatelt ja teistelt majandusarvestuse valdkonna töötajatelt nõutakse oskusi eelkõige verbaalses- ja kirjalikus suhtluses, matemaatilisi oskusi, erialaste tarkvarade kasutamise oskusi, kriitilise mõtlemise oskust ning võimet lahendada tekkinud probleeme. Lisaks nendele oskustele on veel olulised kuulamisoskus, finantsteabe tõlgendamise oskus, võime töötada rühmas, loov mõtlemine, stressiga toimetulek, tähtaegadest kinnipidamise oskus ja ajahaldus. (Paisey *et al.* 2010). Raamatupidamist õppivad üliõpilased peavad praktika läbimisel näitama head analüütikaoskust ja kompetentsi kasutada koolis omandatud teadmisi. Tööandjate panus tulevastes raamatupidamise professionaalidesse väljendub õpetades neile nii tehnilisi oskusi kui ka andes ülikoolidele tagasisidet töötulemuste kohta, et õppekavasse oleks kaasatud kaasaegsed tavad (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Praktikandid leiavad, et praktika ajal tuleb töötada silmapaistvalt, sest nad teavad, et praktikast saadud kogemused ja soovitusel on tulevase töökoha leidmisel väga kasulikud. (Divine *et al.* 2008). Praktika tõstab üliõpilaste enesehinnangut tulevaste karjääriotsuste suhtes, mis on oluline määraja nende tulevaste karjääriotsuste jaoks. (Tong *et al.* 2012).

Üliõpilastel on enne praktikat kõrged ootused töökogemuste laiendamiseks, tehniliste oskuste arendamiseks ning tulevaste võimaluste lihtsamaks saavutamiseks edaspidise karjääri kujundamisel, kuid erinevates riikides läbi viidud uuringud ei kinnita kõiki neid ootuseid ühtemoodi. (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Malaisia ülikoolis tehtud uuringus uuritud praktikale eelnenud ootuste ja kogetud reaalsuse vahel selgus, et praktikandid ei saavutanud seda, mida nad

saada lootsid. Selle vahel, mida praktikatelt oodatakse ja mida praktikandid tegelikult saavutasid, olid lüngad. (Muhamad *et al.* 2009). Sri Lanka ülikoolis tehtud uuringus leiti, et see ei ole üldse reegel, et peale praktikat leiab üliõpilane kindla karjäärisuuna tulevikule, või et praktika tagab neile peale kooli lõpetamist parema töökoha (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Samuti on esinenud erinevus ootuses ja reaalsuses palga küsimustes (Maduraoreuruma *et al.* 2015).

Lam ja Ching uuringust selgus, et üliõpilaste rahulolu prognoosimisel on mõjuvateks teguriteks juht, meeskonnavaim ja kaasatus ning kaastöötajatelt saadud abi, millest meeskonnavaim ja kaasatus osutus kõige olulisemaks. (Lam, Ching 2007). Mida suurem on tööülesannete mitmekesisus, seda rahuldavam ja motiveerivam praktika üliõpilaste jaoks on. Samamoodi hindavad praktikandid kõrgelt seda, kui nad saavad töökohal rakendada klassiruumis õpitud oskusi. Väga olulisel kohal on ka suhted kolleegidega, kuna võttes arvesse praktika lühikest kestust on eduka kogemuse tagamiseks hädavajalik teabe saamine piisavalt kiiresti ja kaastöötajate abivalmidus. (Rothman 2003).

Praktikandid ootavad, et neid koheldaks põhitöötajatega samal määral. (Maduraoreuruma *et al.* 2015; Rothman 2003). Nende rahulolu on suurem, kui nende sõna ka töökohal maksab, mitte neid ei kohelda vaid kui „musta töö“ tegijaid. (Olk *et al.* 2010). Üliõpilased ei saa praktikaülesannetest kasu uute teadmiste ja praktiliste kogemuste saamiseks, mis aitaks neil tulevikus töökeskkonnas paremini kohaneda ning see võib olla tingitud sellest, et praktikante ei kohelda üldjuhul tavatöötajatega võrdselt (Muhamad *et al.* 2009). Kui seda ei tehta ning ka neile ei usaldata konkreetseid erialaseid ülesandeid tunnevad üliõpilased, et nad ei saa praktikakoolitusest kasu ning kogemust. (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Näitajad on positiivsemad sellistes uuringutes, kus üliõpilased on saanud kogemuse nagu neid koheldaks osana meeskonnast ning nende arvamus läheb ettevõttele ka korda. (Rothman 2003). Olgugi, et praktikal olles on praktikandil täita nii õppija kui ka töötaja roll, millel mõlemal on täita erinevad tegevuste eesmärgid ja põhitegevused – töömaailmas töötamine ja õppuritel teadmiste omandamine, ei tähenda seda, et praktikant ei võiks olla ettevõttes arvestatav töötaja. Siiski ei suuda üliõpilane koolist teistsuguses keskkonnas õpitud rakendada tegelike tööülesannete täitmisel. (Noorväli *et al.* 2007). Üliõpilased ei suuda olla ettevõtete ootustele võrdväärised, kuna nende ettevalmistus ja töökeskkonnaga suhestumine pole piisav. (Lam, Ching 2007). Töökohal õppimine on sageli liialt ettevõttes keskne ja selle keskkonnaga seotud, mistõttu on lihtne tekkima abitu olukord siis, kui töökontekstis toimuvad muutused. Koolis toimuv teoreetiline õpe tähendab üldjoontes seda, et

teadmised, mida üliõpilased omandavad, on formaalsed ning töökeskkonnaga seostamata, kus on palju pähe õppimist ning verbaalset õppimist. (Noorväli *et al.* 2007).

Üliõpilased on seisukohal, et kui neil oleks töökohal piisavalt iseseisvust ja loovust, oleks praktika nende jaoks huvitavam ja väljakutsuvam, kui pidevalt tööülesannetega raamides püsimine seda pakub. (Lam, Ching 2007; Rothman 2003). Rahulolematusi põhjustavad praktikantidele majandusarvestuse eriala praktikakohtadel väljakutse puudumine, igav ja tüütu töö ning tihti ka tööpuudus (Rothman 2003), kuid ka pikk tööaeg ja ületunnid, ebameeldiv töökeskkond ja rutiinsed tööülesanded. (Tong *et al.* 2012). Lisaks on praktika läbinud üliõpilased tajunud, et praktika ei arenda nende loovat mõtlemist, kirjalikku suhtlust ja kriitilise mõtlemise oskust, mille järele ehk vahepeal puudust tuntakse (Maelah *et al.* 2014). Auditeerimist tajutakse kui liiga kuiva valdkonda. (Muhamad *et al.* 2009). Liialt spetsiifilise praktikakoha puhul ei saa täidetud üliõpilaste soov siduda koolis õpitud teadmised praktikaga. (Paisey *et al.* 2010). Üliõpilaste rahulolu on kõrgem, kui praktikaga kaasneb rohkem loovat lähenemist ja vähem rutiini.

1.3. Ettevõtete ootused praktikale

Ettevõtted saavad pakkuda üliõpilastele praktilisi töökoha kogemusi. Ülikoolis ja ettevõttes pakutav õppimisvorm on võrdselt tähtis – üks on teooria ja teine praktika ning need täiendavad üksteist. (Stanley 2017). Praktika suurim kasu organisatsioonidele on võimalus kasutada odavat, värskest omandatud teadmistega ja motiveeritud tööjõudu. Praktikantide värbamine annab ettevõttele võimaluse esimesena lähemalt tutvuda oma tulevaste potentsiaalsete töötajatega (Olk *et al.* 2010, Divine *et al.* 2008, Weible 2010) ning sellele järgneb juba välja õpetatud kvalifitseeritud töötajate värbamine pärast kooli lõpetamist. (Collins 2000, Tong *et al.* 2012). Tööandjate seisukohast on praktikandid hea viis tulevikus tegemaks paremaid värbamisotsuseid ning loomaks ülikoolidega lähedasemaid suhteid. (Weible 2010). Praktika annab ettevõttele võimaluse valida suurema tõenäosusega töökohale inimene, kes vastab kõige paremini ettevõtte vajadustele ja kellel on suurim potentsiaal panustada ettevõtte tulevikku. (Rigsby *et al.* 2013). Ettevõtte eelistab praktikante lihtsama töö tegemiseks ka selle tõttu, et nende palgamäär on madalam kui alalisel töötajal (Gault *et al.* 2000; Divine *et al.* 2008), ning kulutõhusam on teatud ülesannete täitmiseks kasutada püsitöötajate asemel üliõpilasi. (Paisey *et al.* 2010). Tööpraktika aitab luua ettevõtte sisest õpikultuuri, tõsta ettevõtte siseste koolituste kvaliteeti ning on abiks

ettevõtte maine loomisel. (Paisey *et al.* 2010). Lisaks praktika korraldamisele hindavad tööandjad praktikakogemust tulevasel töötajal kõrgelt. (Rigsby *et al.* 2013).

Praktika eeliseks ettevõtetele on võimalus tutvuda uue põlvkonna töötajatega. Nii saavad ettevõtted omandada uusi ideid ja tavasid otse ülikoolist. (Olk *et al.* 2010). Praktikandid on hea lahendus ajutise personalivajaduse täitmisel odava tööjõuga. Ettevõtete jaoks on praktika hea viis pakkuda tulevastele potentsiaalsetele töötajatele realistliku eelvaadet töökoha kohta. Teadmiste ja oskuste edasiandmise tulemusel saavad üliõpilased õppida tundma majandusarvestuse valdkonna töökohtadega kaasnevaid ootusi, vastutust, väljakutseid ja keerukusi. (Tong *et al.* 2012). Praktikad vahel tasustatakse ja vahel mitte. Alternatiivseteks hüvedeks praktikantidele tehtud töö eest pakutud ka sööki, majutust, kindlustust ja muid sarnaseid teenuseid (Collins 2000).

On leitud, et algajate töötajate jaoks on ettevõtte poolse mentori olemasolu väga vajalik. Värskest kooli lõpetanud töötajatel on raskusi oma töökohustuste mõistmisel ja täitmisel, mida praktika puudumisel raskendab kogemuse puudumine. (Courtis *et al.* 2002). Väga oluliseks faktoriks praktikandi tööülesannete sooritamisel on see, et talle on selgeks tehtud kindlad põhimõtted, mida töötades järgida. Oluliselt on abiks nii üliõpilastele kui ka juhendajatele tööülesandeid hõlmav juhend. (Olk *et al.* 2010; Courtis *et al.* 2002). Praktikantidele tuleb selgitada väljaõppe eesmärke ja selle olulisust, kaasnevaid reegleid ning probleemide lahendamise meetodeid. Mida selgesõnalisemalt osapooled oma reeglid ja ootused omavahel sõnastavad, seda väiksem on tõenäosus, et tekib huvide konflikt, kuna praktika peaks olema vastastikku mõlemale osapoolale kasulik. Samuti on praktikantidel oluline endale teadvustada, et nad on praktika töökoha esindajad ning oluliseks vahelülis ettevõtte ja tulevaste praktikantide vahel. (Collins 2000). Tööjuhendi olemasolu aitab üliõpilaste seisukohast ebakindluse tekkele. (Courtis *et al.* 2002). Tõsiseks probleemide allikaks algajate raamatupidajate puhul on suhtlemisprobleemid ja ebapiisav aruannete koostamise oskus, mõlemad on olulised raamatupidaja töös. Need probleemid esinevad pigem nendel töötajatel, kes pole praktikat läbinud. (Courtin *et al.* 2002).

Tööandjate vaatenurgast arenevad majandust õppivate üliõpilaste aja juhtimise oskus ja mitmekesiste allikate uurimise ja analüüsimise oskus praktika jooksul. Ettevõtted näevad üliõpilaste potentsiaali nii tugevates teoreetilistes teadmistes kui ka võimes töötada meeskonnas. Vähem arenenuks peavad nad aga praktikantide võimet läheneda probleemidele loovalt. (Maelah *et al.* 2014). Tööpakkujad ootavad, et noored töötajad näitaksid praktikat läbides head

analüüsiost ja kompetentsust uute teadmiste omandamisel ja nende rakendamisel töös. (Maduraoreuruma *et al.* 2015).

Varasemas Eestis tehtud praktika rahulolu uuringus leiti, et ettevõtte ja praktikandid näevad oma rolle protsessis sarnaselt. Mõlemad osapooled näevad ettevõtte poolset juhendajat kui uute teadmiste ja oskuste edasiandjat. Samuti on juhendajal väga oluline roll praktikandile toeks olemisel erinevate tööalaste otsuste tegemisel. Praktikandid näevad ettevõtte poolseid juhendajaid kui järelevaatajatena nende tööle. Praktikandid näevad oma rolle ettevõtetes eelkõige uute oskuste omandajatena ning kõige vähem näevad oma rolli kui ülikooli ja ettevõtte koostöö edendajatena. Nende kahe tulemuse järelalusena saab öelda, et juhendajate ja praktikantide rollid üksteisele on vastavuses. (Kaseorg, Pukkonen 2015).

Positiivsed on tulemused mõlema osapoole jaoks, nii praktikantide kui ka nende ettevõtte poolsete juhendajate rahule jäämine üksteisega praktika jooksul. Enamik praktikante hindasid ka enda panuseid praktikasse kõrgelt ning esines ka seos, et kui praktikant oli oma panusega rahul, siis oli ta ka rahul oma juhendajaga. (Kaseorg, Pukkonen 2015). Tagasiside osas peavad suurte ettevõtete tegevusjuhendajad väga oluliseks tagasisidet oma järelevalve kohta ning ka ülikooliga ühenduse hoidmist. Ettevõtted on seisukohal, et praktika on oluline koostöökanal ülikoolide ja tööturu vahel. (Kaseorg, Pukkonen 2015). Mida rohkem on osapoolte vahel suhtlust, seda positiivsemad on ka nende hoiakud praktikale.

1.4. Praktikast saadava tulemuslikkuse maksimeerimine

Selleks, et üliõpilane saaks praktikast teadmisi on väga oluline tema jaoks mõista ettevõttes enda tööd, ettevõtte töökultuuri ja kolleege, et sellele tuginedes saada kutsealaseid teadmisi. (Clark 2003). Samuti on üliõpilane rohkem saanud kogemustega rahul, kui ta saab sellest funktsionaalseid teadmisi – mida rohkem saab üliõpilane oma töös kasutada koolis omandatud teadmisi, seda suurem on tema töökohal õppimise kogemus ning seeläbi kõrgem ka rahulolu. (Olk *et al.* 2010; Clark 2003). Väga olulisel kohal on ka eneseanalüüsiost, ehk õppida, kuidas saadud kogemusi tulevikus ära kasutada. Praktika ajal või vahetult peale selle lõppemist võib olla keeruline märgata oma edusamme, kuid Clark on oma uuringus selgitanud, et praktika ajal või vahetult peale praktikat oma kogemuste ja õpitu kirjapanemine pakub praktikandile tervikust selgema pildi, mida on hea tulevikus kasvõi CV koostamisel ära kasutada. See on hea võimalus analüüsida oma

tugevusi ja nõrkusi. (Clark 2003). Oluline on praktikantidel välja näidata professionaalset suhtumist, küpsust, südamlikkust ja innukust tähtaegadest kinnipidamisel. (Courtis *et al.* 2002).

Praktika hilisemat kasulikkust loovad üliõpilastele saadud töökogemus, töömaailma parem mõistmine ning oskus tuua omandatud reaalse maailma kogemused klassiruumi tagasi. (Thilakarathne *et al.* 2014; Divine *et al.* 2008). Need on olulised aspektid töökarjääri kujundamisel.

2. PRAKTIKANTIDE JA ETTEVÕTETE OOTUSED PRAKTIKALE EESTI TÖÖTURUL MAJANDUSARVESTUSE VALDKONNAS

2.1. Uuringu metoodika ja valimi tutvustus

Bakalaureusetöös uurib autor ootusi praktikale nii üliõpilastelt kui ka ettevõtetelt. Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilastelt uuriti ootuseid praktikale enne praktikale asumist ning praktikast saadud kogemusi, mida on võimalik hiljem omavahel võrrelda. Ettevõtete küsitlemise teel selgitatakse välja nende hoiakud praktikale ning millisena näevad nemad praktikantide arenguvõimalusi enda poolt pakutavast praktikast lähtuvalt. Autor püstitas enne vastuste kogumist hüpoteesid, et praktikavõimalust pakuvad suurettevõtted ja ei paku väikeettevõtted ning et praktikast saavad kasu mõlemad osapooled – nii ettevõtted kui ka üliõpilased. Hüpoteeside kontrollimiseks kogus autor vastuseid kasutades kvantitatiivset uurimisviisi elektroonilist küsitlust *Google Vormid* näol. Küsitlust kasutades leidis autor, et jõuab niimoodi lähemale suurele vastajate hulgale, sest küsitlust on lihtne huvigruppidele jagada. Küsitlus Tallinna Tehnikaülikoolis on suunatud majandusteaduskonna üliõpilastele ja vilistlastele, kes on läbinud praktika majandusarvestuse valdkonnas. Praktika nõuete kohaselt on nendeks eelkõige üliõpilased Ärinduse õppekaval, kes on spetsialiseerunud majandusarvestusele või äriarahandusele. Ettevõtete küsimustik saadeti välja ettevõtete personalijuhtidele olenemata ettevõtte praktika korraldamisest. Ühtset kriteeriumit küsitluses osalevatele ettevõtetele ei tehtud, sest töö eesmärk on välja uurida üldine ettevõtete huvi majandusarvestuse praktika vastu. Mõlemad küsitlused viidi läbi 2020. aasta märtsis. Mõlemad küsitlused olid anonüümsed ning nende tulemusi kasutatakse antud töös üldistatuna.

Küsimusi üliõpilaste küsimustikus oli kokku 11 (Lisa 1) ning need olid jagatud kolmeks osaks. Küsitluse esimene osa puudutab informatsiooni vastaja kohta – nende vanust, õppestaatust ning varasemat erialast töökogemust. Teine osa puudutas ootusi praktikale enne praktikale suundumist ning kolmas osa praktikast saadud kogemusi. Kui vastaja polnud praktikat läbinud vastas ta ainult

esimesele kahele osale küsitlusest ehk viiele küsimusele. Küsimustik koostati nii, et iga praktika ootust puudutav küsimus saaks vastuse, kas see ootus sai täidetud või mitte. Lisaküsimused praktika kogemuse kohta puudutasid praktikantide motivatsiooni ja mõjutusi edasistele karjäärivalikutele. Küsiti ka vastaja taustaandmeid õpitud eriala ja praktika profilli kohta. Küsimustikus oli valikvastustega küsimusi, avatud küsimusi ja autori poolt püstitatud väidete hindamist Likerti skaalal. Likerti skaalal 5 tähistas nõustumist ja 1 mitte nõustumist. Küsimuste puhul, millele vastati numbriliste hinnangutega, kasutab autor tulemuste väljatoomiseks vastuste keskmist väärtust. Küsimustik saadeti Tehnikaülikooli majandusteaduskonna Ärinduse õppekonsultandi vahendusel välja 357-le majandusteaduskonna bakalaureuseõppe viimase kursuse üliõpilasele, kes õpivad Ärinduse õppekaval spetsialiseerudes majandusarvestusele või ärirahandusele, ning magistriõppes majandusarvestuse erialal õppivatele üliõpilastele. Lisaks jagati küsitlust Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna vilistlaste ametlikus *Facebook*-i kommuunis. Saadud vastuseid töötles autor *MS Excel*-is.

Üliõpilastele suunatud küsimustikule praktika ootuste kohta vastas kokku 103 üliõpilast või vilistlast. Suurem osa vastanutest õpib bakalaureuseõppes ning on 21-25 aastased (lisa 2). Ligikaudu neljandikul vastajatest oli enne praktikale suundumist olemas töökogemus majandusarvestuse valdkonnas (lisa 2). Praktika sooritanud 59 üliõpilase vastustest eemaldas autor neli vastust, mille puhul oli märgitud praktika profiiliks krediidianalüüs, ettevõtete finantseerimine või ärinõustamine. Need praktikad eemaldati sellepärast, et kuigi nendel valdkondadel on majandusarvestusega kokkupuutepunktid olemas, jäävad need majandusarvestusest liiga kaugeks. Edasi töötles autor 55 praktika läbinud vastaja vastuseid. Enamlevinud praktika profiiliks oli raamatupidamine, mille läbis 56% vastanutest (lisa 3). Teised suurima vastanute arvuga praktika profiilid olid audit (40%) ja finantskontroll (13%). Kõigist vastanutest 33 vastajat on õppinud majandusarvestuse erialal, sealhulgas rahvusvahelist ärikorraldust, 10 ärirahanduse erialal ning 12 üliõpilast on õppinud rakenduslikku majandusteadust.

Ettevõtetele suunatud küsimustikus oli kokku 11 küsimust (lisa 4) ning need olid jagatud kolmeks osaks. Esimeses osas uuriti ettevõtete kohta informatsiooni ning selgitati välja, kas ettevõtte pakub majandusarvestuse valdkonna praktikat. Ettevõtted, kes on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas, vastasid lisaks kolmele taustainfot puudutavale küsimusele küsimustiku esimeses osas ka küsimustiku teisele osale majandusarvestuse valdkonna praktika kohta. Teises osas olid valikvastustega küsimusi, lahtiseid küsimusi ning autori esitatud väidete hindamist Likerti skaalal. Likerti skaalal 5 tähistas nõustumist ja 1 mitte nõustumist. Küsimuste puhul, millele vastati

numbriliste hinnangutega, kasutab autor tulemuste välja toomiseks vastuste keskmist väärtust. Hinnangutel põhinevate küsimuste eesmärk oli välja selgitada, millised on praktikantide arenguvõimalused ettevõtete vaatenurgast nende poolt pakutavas praktikas. Valikvastustega ja avatud küsimustel põhinevad küsimused selgitasid välja, millist kasu teenivad ettevõtted praktikat pakkudes. Ettevõtted, kes ei ole majandusarvestuse valdkonnas praktikat korraldanud, vastasid lisaks küsitluse esimesele osale ka küsitluse kolmandas osas olevale kahele avatud küsimusele. Nende küsimuste eesmärk oli välja selgitada, miks ettevõtte ei paku majandusarvestuse valdkonnas praktikat ning milline on nende üldine arvamus praktikast. Küsimustik saadeti autori poolt e-maili või *LinkedIn*-i vahendusel välja 107-le ettevõttele, kuid adressaate võis ühe ettevõtete puhul olla rohkem kui üks. Autor otsis selleks välja ettevõtete personalijuhtide või raamatupidajate kontaktandmed. Samuti jagas autor küsitlust *Facebook*-i kommuunis „Raamatupidamine, majandusarvestus ja maksundus“, milles on üle 15 000 liikme.

Ettevõtete küsimustikule vastas 30 ettevõtet, kellest 18 on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas (lisa 5). Nendelt ettevõtetelt selgitati välja praktikantide arenguvõimalused selles ettevõttes ning millist kasu praktikandid ettevõttele toovad. Ülejäänud 12 ettevõttelt, kes majandusarvestuse valdkonna praktikat pakkunud ei ole, selgitab küsitlus välja põhjused praktika mitte korraldamiseks. Kõigi 30-e küsitluses osalenud ettevõtte kohta selgitati välja ka töötajate arv, et selle põhjal liigitada vastused ettevõtete suuruse järgi ja kontrollida püstitatud hüpoteese. Kui ettevõttes on 0-50 töötajat, liigitatakse see väikeettevõtteks. 51-249 töötaja puhul liigitatakse ettevõtte keskmise suurusega ettevõtteks ning kui töötajaid on 250 või rohkem, siis klassifitseeritakse see suureettevõtteks. Küsimustikule vastas 11 suureettevõtet ja 11 väikeettevõtet, mõlema vastused moodustavad kogu vastustest 36,7% (lisa 5). Keskmise suurusega ettevõtetest koguti kaheksa vastust. Üheteistkümnest väikeettevõttest kaheksa on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas moodustades 72,7%. Kui seda protsenti rakendada saja ettevõtte kohta, siis korraldab praktikat majandusarvestuses 73 väikeettevõtet sajast. Üheteistkümnest suureettevõttest kuus on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas ehk 55%. Seega saja ettevõtte kohta pakub majandusarvestuse valdkonna praktikat 55 ettevõtet. Teine ja kolmas hüpotees, et praktikavõimalust pakuvad suureettevõtted ja ei paku väikeettevõtted, tuleb ümber lükata, sest antud tulemuste põhjal ei saa nii väita. Tulemustest kajastub, et väikeettevõtted pakuvad suureettevõtetest rohkem praktikaid.

2.2. Üliõpilaste ootused ja reaalsus praktikale

Üliõpilaste ootused praktikale kaardistas autor vastajatele esitatud väidete põhjal ning vastaja pidi skaalal üks kuni viis hindama oma nõustumist esitatud väitega. Üks tähtistas väitega mitte nõustumist, viis tähistas nõustumist. Tulemustest kõige väiksema hindegaga hindasid üliõpilased praktika sooritamist ainult ülikooli poolse nõude tõttu hindegaga 2,31 (lisa 6). Võrreldes hinnet numbriliste väärtuste selgitustega saab kinnitada, et üliõpilased pigem ei ole selle väitega nõus. Selles tulemusest saab järeldada, et üliõpilased hindavad praktikast saadavaid kogemusi juba enne praktikale asumist.

Üliõpilaste ootuseid on võimalik eristada vastavalt varasemale töökogemusele enne praktikat. Varasemat erialalist töökogemust küsis autor sellepärast, et küsitlusele vastasid ka magistriõppe üliõpilased, kellel võib suurema tõenäosusega olla varasem kogemust erialasel ametikohal. Nii on võimalik võrrelda ka varasema kogemusega üliõpilaste ootusi praktikale nendega, kellel kogemust puudus. 23-1 üliõpilasel oli varasemalt praktikale olemas töökogemus majandusarvestuse valdkonnas, 80-1 varasem kogemust puudus (lisa 2). Kõige suurem erinevus varasema töökogemusega ja varasema töökogemuseeta üliõpilaste vahel tekib hinnangus, et tänu praktikale saab üliõpilane peale ülikooli lõpetamist kiiremini tööle (lisa 7). Praktikakogemuseeta üliõpilased on selle väitega pigem nõus (hinne 4) ning praktika kogemusega üliõpilased jäävad neutraalseks (hinne 3,3). Teine ja kolmas suurem erinevus üliõpilaste varasema töökogemuse olemasolu ja puudumise korral puudutas õppurite ootusi tarkvaradesse ning sobiva karjäärisuuna leidmist. Üliõpilastel, kellel puudus varasem töökogemus hindasid ootust õppida mõistma praktikal kasutusel olevaid tarkvarasid ning olla tulevikus suuteline nendes iseseisvalt hakkama saada kõrge hindegaga 4,49. Töökogemusega üliõpilased hindasid tulemust 0,57 punkti võrra madalamalt, kogutulemusega 3,91. Varasema erialase töökogemusega üliõpilased hindasid peale praktikat sobiva karjäärisuuna leidmist väärtusega 3,87, kuid kogemuseeta üliõpilased 4,39. Autori hinnangul tuleneb suurem erinevus sellest, et varasema erialase töökogemusega üliõpilased on juba enne praktikat jõudnud arusaamale, milline karjäärisuund neile sobilik on, kuid töökogemuseeta üliõpilased ei ole sellele järeldusele iseseisvalt jõudnud ning vajavad selleks praktika abi. Kõige sarnasemalt hindasid mõlema taustaga üliõpilased ootust, et praktika aitab arendada nende suhtlemisioskust. Grupid hindasid ootust hindegaga 4,35 ja 4,34 ehk pigem olid esitatud väitega nõus. Samuti ühtemoodi hinnati ootust, et praktikandina vajatakse tööülesannete täitmisel kõrvalist abi, erinevuseks tuli 0,02. Seda saab selgitada selliselt, et iga uus amet on uus väljakutse, olenemata

varasema töökogemuse olemasolust, ning praktilal juhendamine on väga oluline uues rollis hakkama saamiseks.

Analüüsidest üliõpilaste poolt kõige madalamalt hinnatud ootust praktikale, et üliõpilased sooritavad praktika ainult ülikooli nõude tõttu, varasema erialase töökogemusega ja varasema erialase töökogemusega üliõpilaste vahel, on hinnangute erinevuseks 0,33. Varasema erialase töökogemusega üliõpilased on selle väitega rohkem nõus kui need üliõpilased, kellel kogemus puudub. Erinevust selgitab samuti eelnevalt välja toodud võimalik põhjus, et eelneva töökogemusega praktikantide puhul on praktika poolt pakutav juba varasemalt kogetud ning nad ei pea seda nii oluliseks kui ülejäänud üliõpilased.

Kõik küsimustikus olevad väited olid sõnastatud vaadates praktikale positiivselt küljelt. Ainus väide, mis polnud praktikate suhtes eeliseid välja toov, oli eespool mainitud kõige madalama hinde saanud väide praktika sooritamise kohta ainult ülikooli nõude tõttu. Ülejäänud püstitatud ootuste hinnangud, mis selgitavad üliõpilaste ootusi praktikale, jäid skaalal vahemikku 2,91-4,63 (lisa 6). Sellest vahemikust kõige väiksema nõusoleku sai väide, et praktikast oodatakse võimalust raha teenimiseks. Sellest järeldab autor, et üliõpilased on enne praktikat teadlikud praktikantide madalast tasustamisest ning hindavad praktiliste oskuste omandamist kõrgemalt kui rahalist tasu. Praktika sooritanud üliõpilased hindavad väidet, et nad said praktika ajal vastavalt oma tööülesannetele võrdväärset palka on hinnatud hindega 2,93, ehk madal ootus vastab reaalsusele (lisa 8). Samuti praktika tasustamist puudutavatest vastustest selgub, et praktikandid hindavad kõige suuremateks motivatsiooniliseks teguriteks praktilal töökohustustele ebavõrdset palka (38%) ja palga puudumist (27%) (lisa 9).

Kõige kõrgemalt hindavad üliõpilased enne praktikat väidet, et praktikast saab juurde uusi kontakte (hinne 4,63) ning praktikat on nende keskmine arvamus ootusest kahanenud 0,27 võrra, kuid siiski on ka peale praktikat esikohal väide, et praktikandid said praktikast uusi kontakte (lisa 10). Teiseks kõige kõrgemalt hinnatud ootuseks kujunes teadmiste täiendamine õpitud erialal, kuid kahjuks see ootus ei saanud praktikas täiesti võrdväärset realiseeritud, langedes 0,32 võrra. Sellegipoolest olid üliõpilased üldjoontes siiski pigem nõus, et praktika täiendas nende teadmisi (lisa 10).

Üliõpilased pigem ootavad praktikandina kõrvalise abi saamist tööülesannete täitmisel (lisa 6). Oluline on välja tuua, et selle väite puhul olid eelneva töökogemusega ja eelneva töökogemusega

üliõpilaste vastused kõige sarnasemad, erinedes ainult 0,02 punkti (lisa 7). Praktika ajal on üliõpilased pigem saanud piisavalt kõrvalist abi oma juhendajalt või kolleegidelt, hinnates selle väite teiseks kõige kõrgemalt hinnatud praktikast saadud kogemuseks (hinne 4,33) (lisa 8). Vastuseid analüüsid leiab autor positiivsena tulemuse, et ükski üliõpilane pole juhendamise olemasolu hinnanud kõige madalama hindega. Ka ettevõtete küsitlusele vastajad tunnistavad enamjaolt, et tööülesannete õnnestumine või mitte õnnestumine on juhendaja vastutusala, kuid võrdväärselt asub vastutust ka üliõpilase õlul (lisa 11). Küsitlusest selgub ka huvitav töövõtte üliõpilase poolt, kes kõrvalist abi kolleegidelt ei saanud, sest siiski leidub ka ettevõtteid, kus praktikantidega tegelemiseks aega ei leita - üliõpilane kasutas internetist leitatavat abi tööülesannetega hakkamasaamiseks, mille tulemusena arenes praktikant töökohal iseseisvalt, oli lihtsam ka koolis ning edasistel tööotsingutel (lisa 12).

Teiste väärtustega võrreldes on madalamalt hinnatud ootusi, et praktikante koheldaks teiste töötajatega võrdselt, praktika annab võimaluse raha teenimiseks, praktikast saab lisamotivatsiooni õpingute läbimiseks ning praktika avab kiiremini uksi tööturul. Kõiki neid ootusi on üliõpilased hinnanud neljast madalama hindega. Praktikandid hindavad ootust ettevõtte teiste töötajatega võrdseks kohtlemiseks tulemusega on 3,76, ehk praktikandid pigem ootavad seda, kuid on veidi kahtlevad (tabel 1). Peale praktikat sai väide, et praktikante koheldi ettevõtte töötajatega võrdväärselt, sama hinnangu. Üliõpilaste madal ootus vastas kogetule.

Tabel 1. Kõige madalamalt hinnatud ootused ja vastav reaalsus

Ootus	Keskmine väärtus	Reaalsus	Keskmine väärtus	Erinevus
Põhitöötajatega võrdne kohtlemine	3,76	Koheldi võrdväärselt ettevõtte töötajatega	3,71	-0,05
Raha teenimise võimalus	2,91	Tööülesannetele võrdväärne palk	2,93	+0,02
Praktikast saan juurde motivatsiooni edasiste õpingute läbimiseks	3,77	Selle väite reaalsuse kohta autor küsimust ei esitanud.		
1) Peale ülikooli lõppu kiiremini tööle saamine 2) Peale ülikooli lõppu parem töökoht kui nendel, kes pole praktikat läbinud	1) 3,85 2) 3,4 Keskml: 3,63	Sain paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud	3,27	-0,36

Allikas: Väljavõtte autori koostatud lisadest 6 ja 10

Kõige täpsemini vastavad praktikantide ootused reaalsusele raha teenimise väidete korral, kus samuti madal ootus sai reaalsuses madala hinde (tabel 1). Üliõpilased hindavad madalalt ka ootusi, et praktika annab neile lisamotivatsiooni õpingute läbimiseks (3,77) ning et peale ülikooli lõppu saavad nad kiiremini tööle ning paremale töökohale võrreldes nende koolikaaslastega, kes ei ole praktikat läbinud (3,85 ja 3,4). Need ootuste väited said kõik madalama hinde kui neli. Reaalsus saada paremat praktikat võrreldes nendega, kes pole praktikat läbinud või saada peale praktikat kiiremini tööle, langes veel 0,4 punkti võrra. See võib tähendada seda, et ettevõtjad on neutraalsed eelneva töökogemuse kriteeriumi täitmisel värskest ülikooli lõpetanute puhul. See leid on vastuolus Katrin Vingi uurimisega, kus autor leidis, et tööandjad otsivad eelneva töökogemusega töötajaid. (Ving, 2014).

Üliõpilased ootasid enne praktikat, et praktika muudaks neid tööalaselt enesekindlamaks kõrge hindega 4,4 (tabel 2). Seda väidet võrdles autor küsitluse kolmandas osas viie erineva väitega, mis puudutasid tööalaste kogemuste saamist praktikast. Autor võrdles tööalast enesekindlust praktikal vajalike teadmiste saamisega, koolis omandatud praktiliste kogemuste sidumisega, suhtlemisoskuse arendamisega, tarkvarade mõistmisega ja meeskonnatöö kogemuse saamisega. Autor võrdles tööalast enesekindlust just nende viie väitega sellepärast, et need on olulised oskused majandusarvestuse erialal töötades. Keskmiseks tulemuseks küsimustike põhjal saadi 4,11, mis on 0,29 võrra ootusest madalam.

Tabel 2. Töölase enesekindluse ootuse võrdlus reaalsusega

Ootus	Keskmine väärtus	Reaalsus	Keskmine väärtus	Erinevus
Töölasele enesekindlamaks muutumine	4,4	1) Sain vajalikud teadmised tööturule suundumiseks 2) Aitas siduda koolis omandatud praktiliste kogemustega 3) Arendas suhtlemisoskust 4) Aitas mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ja nendes iseseisvalt toimetada 5) Arendas meeskonnas töötamise kogemust	1) 4,07 2) 3,98 3) 4,18 4) 4,25 5) 4,09 Keskmine 4,11	-0,29

Allikas: Väljavõte autori koostatud lisast 10

Praktikantide kõige suuremad motivatsiooni alandavad tegurid praktikal olid palga puudumine 15- ne vastajaga ja töökohustustega ebavõrdne palk 21-e vastajaga (lisa 9). Nendele järgnesid olulisel

määral sisulise töö mitte teha saamise võimalus (14 vastajat ehk 26%), praktikantide piiratud võimalused ja ebapiisav väljaõpe, mõlemad 13 vastusega. 8 üliõpilast 55-st olid seisukohal, et praktiliselt olles puudusid motivatsiooni alandavad tegurid, moodustades 14,5% vastanutest. Üle poole nendest praktikantidest jäi peale praktikat samasse ettevõttesse töötle, mis kinnitab, et osapoolte sobimisel saavad praktikast alguse uued töösuhted (lisa 13). (Weible 2010; Rigsby *et al.* 2013). Ka hinnangute põhjal saadud vastuste keskmistest peegeldub, et praktikandid on rahul praktikast saadavate kogemustega ning hindavad väärtusi kõrgete hinnetega (lisa 8). Praktikandid omandasid praktika käigus uusi oskusi ning jõudsid selgusele, millist karjääriteed tulevikus valida.

2.3. Ettevõtete vaated praktikale ja vastavus üliõpilaste hinnangutega

Majandusarvestuse valdkonna praktikat pakkuvate ettevõtete profiiliks on ülekaalukalt raamatupidamine, milleks on 17 ettevõtet 18-st (lisa 14). Lisaks nendele pakuvad neli ettevõtet praktikat audiitortegevuses ja maksunduses. Praktikate korraldavad ettevõtted pigem vajaduspõhiselt, mitte pidevalt ning praktikante värvatakse tööle, kui selleks on võimalust ja kui leidub juhendaja, kellel oleks piisavalt aega ja ressursi praktikanti juhendada ja õpetada (lisa 15). Pidevalt võetakse praktikante tööle, kui ettevõttes esineb hooajalisust.

Ettevõtete küsimustik sisaldas samasuguseid väiteid nagu üliõpilaste küsimustik, kus ettevõtete esindajad pidid hindama skaalal ühest viieni kogemusi, mida praktikant nende pakutavast praktikast saab. Väidete hinded jäävad enamjaolt vahemikku 3,78-4,72 (lisa 16). Madalaimaks skooriks on 3,06 ning selleks on, et praktika võimaldab praktikandil raha teenida. Kuna üliõpilaste puhul on madal palk või palga puudumine motivatsiooni alandav tegur töökohal (lisa 9), siis oleks palga olemasolu ettevõttes praktikantide produktiivsuse tõstmiseks kindlasti kasuks. Tulemused peegeldavad, et üliõpilased on juba enne praktikat kursis praktikate madala tasustamisega (tabel 3), seega ei tule tulemustest välja osapoolte puhul ootuste suuri erinevusi.

Tabel 3. Üliõpilaste ootus raha teenimisele võrreldes reaalsusega

Ootus	Keskmine väärtus	Reaalsus	Keskmine väärtus	Erinevus
Raha teenimise võimalus	2,91	Tööülesannetele võrdväärne palk	2,93	+0,02

Allikas: Väljavõte autori koostatud lisast 10

Viis ettevõtet 18-st ei ole üldse nõus väitega, et praktika võimaldab praktikandil raha teenida (lisa 16), mis tähendab, et nemad pakuvad üliõpilastele tasustamata praktikat. Palka puudutavad väited on seega nii üliõpilaste kui ka ettevõtete puhul madalalt hinnatud.

Ettevõtted hindasid kõige kõrgemalt väidet, et majandusarvestuse valdkonna praktika võimaldab praktikandil omandada uusi tööalaseid oskusi (lisa 16). Hinne sellel väitel on 4,72, ainult üks ettevõtte vastas väitele vastusega „Nii ja naa“. Kuna praktika eesmärk on ülikoolis saadud teoreetiliste teadmiste täiendamine praktikas ning tööalaste kogemuste saamine, on selle väite kõrge skoor väga positiivne. Üliõpilased hindasid praktikast saadud teadmisi tööturule suundumiseks 4,07 punktiga (lisa 8). Erinevus nende skooride vahel on 0,65 punkti, mis on mõlema küsitluse tulemusi analüüsides suur erinevus. Ettevõtted hindavad seega enda poolt pakutavaid arenguvõimalusi kõrgemalt kui üliõpilased seda kogevad, kuid siiski pigem nõustuvad väitega ka üliõpilased.

Ettevõtete tulemustest selgub, et ettevõtete arvates võimaldab praktika praktikandil tunda end ettevõtte töötajana. Selle väite hinnanguks on 4,5 (lisa 16). Praktikantide hinnanguks väitele on 3,71 (lisa 8), ettevõtted hindavad antud väidet tunduvalt kõrgemalt. Selline tulemuste erinevus võib üliõpilaste jaoks olla mitte motiveeriv, sest praktikal olles peaks üliõpilane saama töötaja kogemuseettevõttes enne tööle suundumist. (Tong *et al.* 2012; Maelah *et al.* 2014). Lisaks sellele erinevusele hindavad üliõpilased ja ettevõtted erinevalt uute kontaktide saamise võimalust praktikast. Kui praktikantide ootus uute kontaktide saamisele praktikast hinnati kõrgeima 4,63 punktiga (lisa 6), siis ettevõtted näevad tulemusena ainult 4,11 (lisa 16).

Ühtset vastust küsimusele, kas praktikandid suhtuvad oma töösse tõsisemalt või vähem tõsisemalt kui töötajad, ei ole võimalik anda, sest erinevaid vastusevariante on valitud väga võrdselt (lisa 16). Kõige rohkem vastajaid ehk seitse 18-st väidavad, et praktikandid ja töötajad suhtuvad oma töösse täpselt samamoodi, kumbki osapool ei võta oma kohustusi tõsisemalt kui teine. Neli vastajat arvab, et praktikandid suhtuvad oma tööülesannetesse tõsisemalt kui töötajad ning sama palju, et töötajad suhtuvad tõsisemalt. Samamoodi jagunevad ettevõtete arvamused pooleks teemal, kas praktikantide õnnestumine või mitteõnnestumine on juhendaja vastutusala (lisa 11). Pooled vastajad väidavad, et praktikantide tulemused on juhendaja vastutusala, sest praktikanti on oluline suunata tööülesannete täitmisel. Siiski peab praktikant ise oma tulemuste nimel pingutama. Teine pool vastajatest väidab, et mõlemad pooled vastutavad võrdselt, kuna tegemist on koostööga ning praktikant peab olema suuteline olema iseseisev. Ettevõtted väidavad ka, et suhtlus

praktikantidega on positiivne ja meeldiv, kuid siiski peavad nende hoiakud olema ettevõttega sobivad ning nad peavad ise välja näitama oma töökust.

Ettevõtted näevad praktikante enamjaolt potentsiaalsete uute töötajatena, mida kinnitab 77,8% vastanutest (lisa 14). Seda eelist kinnitavad ka mitmed varasemad uuringud. (Olk *et al.* 2010, Divine *et al.* 2008, Weible 2010). Ettevõtete silmis võimaldab praktika panna üliõpilasel ennast proovile töökeskkonnas (lisa 16) ning seega on loogiline, et enne üliõpilase värbamist saab ettevõtte uut töötajat ametikoha sobivuses testida. Lisaks töökeskkonna proovija rollile näevad 44% ettevõtetest olulisena praktikantide puhul võimalust õpetada töötaja välja ettevõtte harjumuste, tavade ja reeglite järgi. Ka see aspekt on oluline tulevase töötaja värbamisel, sest varem praktika läbinud töötaja töövõtted on juba omandatud ning töötaja värbamisel jääb ära väljaõppele ressursi panustamine. Antud küsimuse puhul ei jäänud ettevõtete esindajatel märkimata ükski autori poolt välja pakutud vastusevariant, mis puudutaks praktikantide rolli nende ettevõtetes. Mitmeid kordi märgiti veel, et praktikant on ettevõtte abistaja kiiretel aegadel, ülikoolide ja ettevõtte koostöö edendaja ning ettevõtte abistaja probleemide hindamisel. Praktikante peab odavaks tööjõuks ainult 5,6% vastajatest, mida autor oleks varasemate uuringute põhjal rohkem eeldanud. (Tong *et al.* 2012).

Ettevõtted, kelle põhitegevus ei ole majandusarvestus, ei paku enamjaolt selle põhjuse pärast ka majandusarvestuse valdkonnas praktikat (lisa 17). Lisaks on praktikavõimalust mitte kasutavad ettevõtted toonud välja, et praktika on liiga ajamahukas. Siiski leiavad viis ettevõtet 12-st, et praktikate korraldamist on ettevõtte kaalunud, kuid tegemata on see jäänud üliõpilaste huvi puudumise tõttu. Vastustest peegeldub, et kui üliõpilased sooviksid majandusarvestuse praktikat antud ettevõttes teha, siis ettevõtted tuleksid nende soovidele vastu. Ettevõtted, kes majandusarvestuse valdkonnas praktikat ei paku, on ühel meelel, et praktikategevus on ettevõtetele kasulik. Takistusteks jäävad samad, eelnevalt mainitud põhjused ning kui ettevõtetel tekib vaba ressursi praktika pakkumiseks, on nad positiivselt meelestatud seda tegema.

Ettevõtted, kes korraldavad praktikat majandusarvestuse valdkonnas, saavad praktikantidest ning seega ka praktikast üldiselt kasu. Praktikandid on ettevõtte jaoks eelkõige potentsiaalsed tulevased töötajad (lisa 14). Praktikante värvatakse pigem vajaduspõhiselt, kuid ettevõtetel, kelle tegevusest tulenevalt kujuneb välja ka kõrghooaeg, värbavad praktikante pidevalt (lisa 15). Ettevõtted, kes praktikat enda ettevõttes läbi ei vii, ei arva, et praktika ei oleks ettevõttele kasulik (lisa 17). Mõlema küsitluse, nii üliõpilaste kui ka ettevõtete oma põhjal saab siiski välja tuua üldjoontes

positiivseid tulemusi. Mitte ühegi hinnangutel põhineva ja praktikandi arengut puudutava küsimuse keskmine hinne ei jäänud kolmest allapoole, kõiki püstitatud väiteid hinnati pigem nõusoleva vastusega (lisad 6, 8, 16). Kõik need väited olid püstitatud praktikale ja praktikantidele positiivses võtmes. Üliõpilaste vastuste põhjal ainsad tulemused, mis jäid kolmest väiksemaks olid palga küsimus ning väide, et praktikat tehakse ainult ülikooli nõude tõttu (lisa 6). Kuna tulemused olid positiivsed ning osapoolte vahel polnud drastilisi seisukohtade erinevusi, saab pidada praktikat mõlemale osapooltele kasulikuks. Mõlemad osapooled on nõus, et praktikandid peavad välja näitama initsiatiivi ja valmisolekut töö tegemiseks ning peale ühise keele leidmist saavutatakse ka tulemused. Püstitatud hüpotees, et nii ettevõtted kui ka praktikandid saavad praktikast kasu, sai tõestatud.

2.4. Uuringutulemuste võrdlemine varasemate sarnaste uuringutega

Selles töös üliõpilastele suunatud küsimustiku osa, milles autor püsitas väiteid ning selgitas välja üliõpilaste ootused ja kogemused praktikale, sai nendeks inspiratsiooni Sri Lankas Kelaniya ülikooli kolmanda kursuse üliõpilaste seas läbiviidud uuringust. (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Viidatud uuringus ühtivad üliõpilaste ootused ja praktikal kogetu selles, et praktikast saab praktikant erialaseid kogemusi, kuid erinevused ootuste ja kogemuste vahel esinevad väites, et praktikakogemus annab vajalikud teadmised ja oskused tulevikus tööturul hakkama saamiseks. (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Ka Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilased hindasid praktikakogemusest vajalike teadmiste saamist tööturule sisenemiseks madalamalt kui ootust sellele (lisa 10), kuid kokkuvõttev hinne kogemusele on pigem nõustuv 4,07. Kelaniya ülikooli tulemustest leiab veel, et ootustes ja tulemustes olid lõhed uusima tehnoloogia ja tarkvara tundma õppimisel, uute suhete loomises äris tegutsevate inimestega, praktikaga raha teenimises, hea töökoha saamisel peale praktikat ja õige karjäärisuuna valimisel. (Maduraoreuruma *et al.* 2015). Ka antud bakalaureusetöö uuringust tuli välja, et praktikast raha teenimine ei ole saanud head hinnangut (lisa 8) ning antud teema on üliõpilaste jaoks mitte motiveeriv (lisa 9), kuid siiski on nad ootuste püstitamisel arvestanud sellega, et praktika pigem ei ole hea viis raha teenimiseks (lisa 6). Uute kontaktide loomise ootust ja vastavat reaalsust hindasid Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilased kõrgeimalt (lisa 10). Praktika mõjutusi paremale töökohale saamisel võrreldes praktikat mitteläbinud üliõpilastega hindasid võrreldavas uuringus üliõpilased madalalt (Maduraoreuruma *et al.* 2015) ning ootuste ja reaalsuse suhtes on ka bakalaureusetöös läbiviidud uuringus näha erinevust (lisa 10). Praktikantide ootused paremale töökohale tulevikus on

suuremad kui reaalsus peale praktikat. Siiski näitasid ka tulemused, et praktikandid jäävad samasse ettevõttesse tööle, kui neil puudusid praktilisel mittemotiveerivad tegurid (lisa 13). Sobiva karjäärisuuna leidmisel on samuti Tehnikaülikooli üliõpilaste seas läbiviidud uuringus praktikantide ootused kõrgemad kui reaalsus (lisa 10), kuid siiski on mõlemal korral see hinne kõrge ning praktikandid on oma karjäärilase tee leidnud. Kaseorg ja Pukkonen leiavad Eesti ülikoolides tehtud uuringu põhjal, et praktikandid näevad ettevõtete poolseid juhendajaid abistajatena ning nad hindavad nende õpetaja rolli kõrgelt. (Kaseorg, Pukkonen 2015). Ka käesolevas uuringus tuleb välja, et üliõpilased said praktilisel piisavalt kõrvalist abi oma juhendajatelt või siis teistelt kolleegidelt (lisa 8), seega abita praktikandid kindlasti ei jäänud. Varasemalt tehtud uuring kinnitab, et üliõpilased ja ettevõtete poolsed juhendajad jäävad üldjoontes üksteisega rahule (Kaseorg, Pukkonen 2015) ning seda kinnitab ka antud uuringus kogutud positiivsed hinnangud.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja ettevõtete ja üliõpilaste ootused praktikatele majandusarvestuse valdkonnas. Töö aitas mõista, mida praktika mõlemale osapoolele üldse tähendab ning milliseid kasutegureid nad sellest saavad. Küsitlus selgitab välja huvigruppide kasutegurid praktikale ning kas majandusarvestuse praktikat korraldavatel ettevõtetel on ühist tunnusjoont. Uuringu meetodiks olid üliõpilastele ja ettevõtetele loodud eraldi küsimustikud, mille tulemusi autor omavahel võrdles.

Töös selgus, et üliõpilaste ootused praktikale ühtivad sellest saava reaalsusega. Peamised suurimad ootused praktikale suundumisel olid, et praktikast saab uusi kontakte ning et majandusarvestuse valdkonna praktika täiendab üliõpilaste teadmisi õpitud erialal. Kõige väiksemaks pidasid vastajad ootust, teenida praktikal raha. Suurimad kasud, mida üliõpilased praktikast reaalsest said, on kontaktid ning kõrvaline abi tööülesannete täitmisel. Enamjaolt olid üliõpilaste ootuse hinded võrreldes reaalsusega kõrgemad. Siiski olid mõlema vaatenurga korral hinded vahemikus 4-5, mis tähendab, et autori esitatud väidetega olid üliõpilased nõus nii enne kui ka peale praktikat. Suurimaks erinevuseks ootuste ja reaalsuse puhul jäi 0,36 punktine erinevus. Ettevõtted hindavad praktikantide arenemisvõimalustest kõige kõrgemalt võimalust praktikantidel omandada uusi tööalaseid oskusi. Kõikide autori esitatud väidetega, mis olid sõnastatud ettevõtte praktikale üliõpilaste arenemise võimaluste vaatest positiivsena, vastasid ettevõtete esindajad nõustuvalt. Ettevõtted näevad praktikante oma ettevõttes eelkõige potentsiaalsete tulevaste töötajatena, kuid kindlasti ka võimalusena õpetada üliõpilane välja ettevõtte reeglite ja tavade järgi.

Autori püstitatud hüpotees, et nii ettevõtted kui ka praktikandid saavad praktikast kasu, sai kinnitust. Üliõpilased ja ettevõtted hindavad mõlemad praktikantide arengut läbi praktika kõrgelt. Ettevõtetele suunatud küsimustikust selgub, et majandusarvestuse praktikat pakuvad rohkem väikeettevõtted ning vähem suureettevõtted. Selle tulemusena tuleb autori poolt püstitatud hüpoteesid, et praktikavõimalust pakuvad suureettevõtted ja ei paku väikeettevõtted ümber lükata.

Antud teema valiku põhjenduseks oli Katrin Vingi magistritöös „Majandusarvestusalaste spetsialistide kõrgharidustasemel koolitamise võimalused Eestis ning nende kompetentsuse vastavus tööturu vajadustele“ esitatu, et värskest kõrghariduse omandanud isikul on keeruline leida tööd, sest ta ei vasta tööandja nõudele omada varasemat töökogemust. Bakalaureusetööst selgusid üliõpilaste arvamused, et nad on kõhklevad seisukohal arvamusest, et praktika kogemusega üliõpilane saab paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud. Ka üliõpilaste ootuse ja reaalsuse erinevus selle väite juures oli kõige suurem, erinedes 0,36 võrra.

Antud töö tulemused ja järeldused on kasulikud ettevõtetele, kes korraldavad majandusarvestuse valdkonna praktikat või plaanivad seda korraldama hakata. Nende tulemustega on hea ettevõtetal kaardistada üliõpilaste huvisid, et ennetada nende ootusi, vastata neile ja tagada meeldiv koostöö. Siiski ei pruugi antud töö kajastada tegelikke tulemusi, kuna töö keskendus praktikantide enda ettekujutustele praktikast. Potentsiaalse töö edasiarendusena saab uurida, kuidas on praktika mõjunud üliõpilaste edasistele õpingutele või keskmisele hindele.

SUMMARY

The aim of the bachelor's thesis was to find out the expectations of companies and students for internships in the field of economic accounting. The work helped to understand what internship means for both parties and what benefits they get from it. The survey finds out the benefits of stakeholders for the internship and whether the companies organizing the accounting internship have a common feature. The research method was separate questionnaires created for students and companies, of which the results were compared by the author.

The work revealed that students' expectations for the internship coincide with the reality of achieving it. The main expectations for the internship were that new contacts are made in the internship and that the internship in the field of accounting would supplement the students' knowledge in the studied field. Respondents considered the expectation of making money in internship to be the lowest. The biggest benefits that students received from the internship were making contacts and receiving outside help in performing work tasks. For the most part, the students' expectations were higher than the reality, but for both perspectives, the scores ranged from 4 to 5, which means that the students agreed with the statements made by the author in both responses. The biggest difference between expectations and reality was the difference of 0.36 points. Companies value the trainees' development opportunities the most that traineeships enable trainees to acquire new job skills. Representatives of the companies answered in the affirmative with all the statements made by the author, which were formulated as positive in terms of the company's practice in terms of students' development opportunities. Companies see trainees in their company primarily as a potential future employees, but certainly also as an opportunity to train the student according to the company's rules and practices.

The author's hypothesis that both companies and trainees benefit from the internship was confirmed. Students and companies both value the development of trainees through internships. The business questionnaire shows that accounting practices are offered more by small companies

and less by large companies. As a result, the hypotheses put forward by the author that the internship opportunity is offered by large companies and not by small companies must be rejected.

The reason for choosing this topic was Katrin Ving's master's thesis "Possibilities of training accounting specialists at the higher education level in Estonia and the correspondence of their competence to the needs of the labor market" writing that it is difficult for a newly graduated person to find a job because he or she does not meet the employer's requirement to have previous work experience. The bachelor's thesis revealed the reality experienced by the students in the internship, that the students were neutral in assessing the claim that they got a better job than those students who had not completed the internship.

The results and conclusions of this work are useful for companies that organize or plan to organize an internship in the field of accounting. With these results, it is good for companies to map students' interests in order to prevent conflicts of interest. However, this work may not reflect actual results, as the work focused on the trainees' own perceptions of the practice. As a further development of the potential work, it is possible to study how the internship has affected the students' further studies or average grade.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Clark.S.C., (2003). Enhancing the Educational Value of Business Internships. *Journal of Management Education*, Vol. 27, (04.08.2003), 472-484.
- Collins, A.B. (2000). Gateway To The Real World, Industrial Training: Dilemmas and Problems. *Tourism Management*, 23 (2002), 93-96.
- Courtis.J.K., Zaid.O.A., (2002). Early Employment Problems of Australian Accounting Graduates: An Exploratory Study. *Accounting Forum*, Vol. 26, (2002), 320-339.
- Divine. R., Miller. R., Holton Wilson. J., Linrud. J. (2008), Key Philosophical Decisions to Consider When Designing an Internship Program.
- Gault. J., Redington. J., Schlager. T., Undergraduate Business Internships and Career Success: Are They Related? *Journal of Marketing Education*, 22, (01.04.2000), 45-53.
- Gault.J., Leach.E., Duey.M., (2010). Effects of Business Internships on Job Marketability: The Employers' Perspective. *Education&Training*, Vol. 52 (1), (2010), 76-88.
- H.Noorväli, V-R.Ruus, (2007). Kutsehariduse ja töömaailma lõikumine praktikal ja praktikamudelid. *Haridus*, (2007), 38-45.
- Kaseorg.M., Pukkonen.L., Roles and Satisfaction during internship program in estonian universities. (2015), *Economic Sciences*, 62(1), 2015, 23-36
- KutõS RT I, 10.03.2019, 87, §30
- Lam.T., Ching.L., (2007). An exploratory study on an internship program: The case of Hong Kong students. *Hospitality Management*, 26, (2007), 336-352
- Maduraoreuruma.M.W., Thilakarathne.P.M.C., Perera.H.A.P.L. (2015). Student's Perception of Internship Programme in Accountting. Department of Accountancy, University of Kelaniya, Sri Lanka.
- Maelah. R., Mohaned. Z.M., Ramli.R., Aman.A., Internhip for Accounting Undergraduates: Comparative Insights from Stakeholders. *Education+Training*, 56, (06.2014), 482-502.

- Muhamad.R., Yahya.Y., Shahimi.S., Mahzan.N., (2009). Undergraduate Internship Attachment in Accounting: The Interns Perspective. *International Education Studies*, Vol. 2, No. 4.
- Noorväli.H., (2009).Praktika arendamine kutsearenduses. (Doktoritöö) Tallinna Ülikooli Sotsiaalteaduste dissertatsioonid, Tallinn
- Olk.P., Fukami.C. (2010), Determinants of Internship effectiveness: An Exploratory model. LeBow College of Business, Drexel University. *Academy of Management Learning & Education*, Vol. 9, (2010).
- Paisey. C., Paisey. N. (2010). Developing skills via work placements in accounting: Student and employer views. *Accounting Forum*, 23, (2010), 89-108.
- Rigsby.J.T, Addy.N., Herring.C., Polledo.D, (2013). An Examination Of Internships And Job Opportunities. *The Journal of Applied Business Research*, Vol.29, nr 4 (July/August 2013)
- Rothman. M., (2003). Internships: Most and least favored aspects among a business school sample. *Psychological Reports*, 93, (2003), 921-924.
- Stanley.T.A., (2017). Situated Learning in Accountancy: An Employer Perspective. *Accounting Research Journal*, Vol. 30, Issue 3, (2017), 265-282.
- Sömer.K., Rosenblad.Y., (2016). Tulevikuvaade tööjõu ja oskuste vajadustele: Arvestusala.
- Thilakarathne.P.M.C., Maduraoreuruma.M.W. An examination of accounting internship on subsequent academic performance. *International Journal of Economics, Finance and Management Sciences*. Vol 2, No. 2, (2014), 8-15
- Tong.D.Y.K., Tong. X.F, Negative opinion of company environment mediates carieer choice of Accountancy students. *Education+Training*, 54, (06.2012), 534-557.
- Weible.R., Are Universities Repeating the Available Benefits Internsip Programs Offer?. . *Journal of Education for Business*, 85, (2010), 1-5.
- Ving, K. (2014). Majandusarvestusalaste spetsialistide kõrgharidustasemel koolitamise võimalused Eestis ning nende kompetentsuse vastavus tööturu vajadustele. (Magistritöö) TTÜ majandusteaduskond, Tallinn

LISAD

Lisa 1. Küsimustik üliõpilastele

I osa. Üldine informatsioon vastaja kohta

1. Teie vanus on:

- a) 20 või noorem
- b) 21-25
- c) 26-30
- d) 31-35
- e) 36 või vanem

2. Te:

- a) Õpite bakalaureuseõppes
- b) Õpite magistriõppes
- c) Olete vilistlane

3. Teil oli enne tööpraktikat olemas töökogemus majandusarvestuse valdkonnas:

- a) Jah
- b) Ei

II osa. Ootused praktikale enne praktikale asumist.

4. Palun märkige viie palli skaalal, kuidas hindate oma ootusi enne praktikale asumist: (1-ei nõustu; 5-nõustun; 3- nii ja naa). Juhul kui Teil on praktika läbitud, vastake küsimustele mõeldes end tagasi aega enne praktikat.

- Praktika kogemus aitab tulevikus leida paremat tööd
- Praktikakogemusest saab vajalikud teadmised tulevikus tööturule suundumiseks

Lisa 1 järg

- Praktika aitab siduda koolis omandatud teadmisi praktiliste kogemustega
- Praktika aitab täiendada teadmisi õpitud erialal
- Praktikast saab uusi kontakte
- Praktikast saan juurde motivatsiooni edasiste õpingute läbimiseks
- Praktika aitab arendada suhtlemisoskust
- Praktika aitab mul tõsta enesekindlust töökoha saamiseks
- Praktika aitab muutuda tööalasel enesekindlamaks
- Praktika aitab mul mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ning nendes iseseisvalt tulevikus hakkama saada
- Praktika aitab leida sobivat karjäärisuunda
- Praktika on hea võimalus raha teenimiseks
- Tänu praktikale saan peale ülikooli lõpetamist kiiremini tööle
- Ootan, et praktikandina koheldaks mind põhitöötajatega võrdselt
- Tänu praktikale saan peale ülikooli lõpetamist paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud
- Praktika aitab mul paremini mõista, milliseid karjäärivalikuid tulevikus teha
- Praktikal arenevad meeskonnatöö oskused
- Vajan praktikandina tööülesandeid täites kõrvalist abi, kellele toetuda
- Ootused enne praktikat puuduvad, plaanin minna praktikale ainult ülikooli lõpetamise nõude tõttu

5. Kas Te olete läbinud praktika majandusarvestuse valdkonnas?

a) Jah

b) Ei

Küsitluse kolmas osa avaneb vastajatele, kes eelnevale küsimusele vastasid jaatavalt ning kes on läbinud praktika majandusarvestuse valdkonnas. Eitavalt vastanud üliõpilaste jaoks lõppes küsitlus viienda küsimusega.

III osa. Praktikast saadud kogemused peale praktika läbimist

6. Teie spetsialiseerumine on:

Lisa 1 järg

- a) Majandusarvestus
- b) Ärirahandus
- c) Rakenduslik majandusteadus
- d) Muu

7. Läbitud praktika profiil on

- a) Raamatupidamine
- b) Audiitortegevus
- c) Maksundus
- d) Finantskontroll
- e) Arveametnik
- f) Arvestusalane nõustamine
- g) Muu

8. Palun märkige skaalal, kuidas hindate praktikast omandatud kogemusi ja oskusi peale praktika läbimist: (1-ei nõustu; 5-Nõustun; 3- nii ja naa)

- Praktika aitas tulevikus leida paremat tööd/sain samale töökohale töötajaks lihtsama vaevaga kui praktikata oleks saanud
- Praktikakogemusest sain vajalikud teadmised tulevikus tööturule suundumiseks
- Praktika aitas siduda koolis omandatud teadmisi praktiliste kogemustega
- Praktika aitas täiendada teadmisi õpitud erialal
- Sain praktikast uusi kontakte
- Praktika aitas arendada suhtlemisoskust
- Praktika aitas mul tõsta enesekindlust töökoha saamiseks
- Praktika aitas mul mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ning nendes iseseisvalt tulevikus hakkama saada
- Sain praktika ajal oma tööülesannetele võrdväärset palka
- Tänu praktikale sain peale ülikooli lõpetamist paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud
- Praktika aitas mul paremini mõista, milliseid karjäärivalikuid teha
- Praktika võimaldas arendada meeskonnas töötamise kogemust

Lisa 1 järg

- Praktikante koheldi võrdväärsest ettevõtte töötajatega
- Praktikal tööülesandeid täites sain piisavalt kõrvalist abi juhendajalt või/ja kolleegidelt

9. Motivatsiooni alandavad tegurid praktikal olid:

- a) Palga puudumine
- b) Töökohustustele ebavõrdväärne palk
- c) Kolleegidevahelise suhtluse puudumine
- d) Ebamugav töökeskkond
- e) Negatiivne koolituskogemus
- f) Vastutuse puudumine
- g) Piiratud võimalused
- h) Orjatöö
- i) Sisulise töö mittetegemine
- j) Ranged reeglid
- k) Ebapiisav väljaõpe
- l) Puudus võimalus arenemiseks
- m) Muu

10. Kas ja kuidas mõjutas praktika Teie edasisi karjäärivalikuid?

11. Kas soovite lisaks tuua välja midagi, mille osas ootused ja reaalsus praktikale ei ühtinud?

Lisa 2. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 1-3.

1. Teie vanus on:	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
20 või noorem	5	4,9%
21-25	76	73,8%
26-30	9	8,7%
31-35	5	4,9%
36 või vanem	8	7,8%

Allikas: Autori koostatud

2. Te:	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Õpite bakalaureuseõppes	63	61,2%
Õpite magistriõppes	23	22,3%
Olete vilistlane	17	16,5%

Allikas: Autori koostatud

3. Teil oli enne tööpraktikat olemas töökogemus majandusarvestuse valdkonnas:	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Jah	23	22,3%
Ei	80	77,6%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 3. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 5-7

Viies küsimus oli paigutatud üliõpilaste küsimustiku teise ossa. Kuues ja seitsmes küsimus olid paigutatud üliõpilaste küsimustiku kolmandasse ossa. Kolmanda osa vastustest on välja filtreeritud need vastused, mida autor töö käigus ei kasutanud.

5. Kas Te olete läbinud praktika majandusarvestuse valdkonnas?	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Jah	59	57,3%
Ei	44	42,7%

Allikas: Autori koostatud

6. Teie spetsialiseerumine on	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Majandusarvestus	31	56,4%
Ärerahandus	10	18,2%
Rakenduslik majandusteadus	12	21,8%
Muu*	2	3,6%

Allikas: Autori koostatud

* Vastusevariandi „muu“ korral märgiti erialad Finants ja majandusarvestus (rahvusvaheline ärikorraldus) ning Majandusarvestus ja ettevõtluse juhtimine.

7. Läbitud praktika profiil on	Vastuste arv	Vastuste osatähtsus vastajate koguarvust
Raamatupidamine	31	56,4%
Audiitortegevus	22	40,0%
Finantskontroll	7	12,7%
Maksundus	2	3,6%
Arvestusalane nõutamine	1	1,8%
Muu*	1	1,8%

Allikas: Autori koostatud

* Vastusevariandi „muu“ korral märgiti praktika profiiliks finantsanalüütika.

Lisa 4. Küsimustik ettevõtetele

I osa. Üldine informatsioon

1. Ettevõtete töötajate arv

- a) 0-50
- b) 51-249
- c) 250 või rohkem

2. Kas Teie ettevõtte on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas?

- a) Jah
- b) Ei

Jaatava vastuse korral jätab vastaja vastamist küsitluse teises osas. Eitava vastuse korral jätkavad vastajad vastamist küsitluse kolmandas osas.

II osa. Ettevõtte ootused praktikale ja praktikandile – küsimused ettevõtetele, kes on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas.

3. Pakutava praktika profiil ettevõttes on

- a) Raamatupidamine
- b) Audiitortegevus
- c) Maksundus
- d) Finantskontroll
- e) Arveametnik
- f) Arvestusalane nõustamine
- g) Muu

4. Millisena näete praktikantide rolli Teie ettevõttes?

- a) Ettevõtte abistajana kiirematel aegadel
- b) Ettevõtte abistajana probleemide hindamisel
- c) Potentsiaalse tulevase töötajana
- d) Odava tööjõuna
- e) Lähenedamisviisina ülikoolide ja ettevõtte koostöö edendamiseks
- f) Ülikoolis praktikakogemuse levitajana
- g) Võimalusena õpetada töötaja välja ettevõtte käekirja järgi
- h) Muu

Lisa 4 järg

5. Mil määral nõustute järgmiste väidetega praktikantide arengu kohta majandusarvestuse valdkonna praktikal? 1-ei nõustu; 5- nõustun; 3- nii ja naa

- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil saada vajalikud teadmised tulevikuks tööturule suundumiseks
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil leida tulevikus paremat tööd (võrreldes mitte praktikat läbinud üliõpilastega)
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil siduda koolis õpitud teadmised praktiliste kogemustega
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil omandada uusi tööalaseid oskusi
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil täiustada ja kinnitada oma teadmisi Majandusteaduskonnas õpitud erialadel
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil saada uusi kontakte
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil arendada suhtlemisoskust
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil aidata tõsta enesekindlust täiskohaga tööle suundumiseks
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil õppida tundma kasutusel olevaid tarkvarasid ning nendes iseseisvalt tulevikus toimetada
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil raha teenida
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil peale ülikooli lõpetamist kiiremini töökoht leida
- Praktika läbimine Teie ettevõttes annab üliõpilasele tööturule sisenemisel eelise võrreldes nende üliõpilastega, kes ei ole praktikat läbinud
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil paremini mõista, milliseid karjäärivalikuid tulevikus teha.
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil panna ennast töötaja kingadesse
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil koolis õpitud teadmisi praktikas rakendada
- Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil arendada meeskonnas töötamise kogemust

Lisa 4 järg

6. Kuidas hindate praktikantide suhtumist töösse võrreldes töötajatega
  - a) Praktikandid võtavad tööülesandeid tõsisemalt kui töötajad
  - b) Praktikandid võtavad tööülesandeid pigem tõsisemalt kui töötajad
  - c) Praktikandid ja töötajad suhtuvad oma töösse täpselt samamoodi
  - d) Töötajad suhtuvad oma töösse tõsisemalt kui praktikandid
7. Kuidas hindate suhtlust praktikantidega
8. Kas praktikandi tööülesannete õnnestumine või mitte õnnestumine on juhendaja vastutusala?
9. Kas värbate praktikante pidevalt või ainult vajaduspõhiselt? Miks?

III osa. Praktika majandusarvestuse valdkonnas - Küsimused ettevõtetele, kus ei ole üliõpilastele suunatud majandusarvestuse valdkonna praktikat.

10. Miks Teie ettevõtte ei paku majandusarvestuse valdkonna praktikat üliõpilastele?
11. Kas olete arvamusel, et praktika ei tule ettevõttele kasuks? Palun põhjendage oma vastust

Lisa 5. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 1-2

1. Ettevõtte töötajate arv	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
0-50	11	36,7%
51-249	8	26,7%
250 või rohkem	11	36,7%

Allikas: Autori koostatud

2. Kas Teie ettevõtte on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas?	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Jah	18	60%
Ei	12	40%

Allikas: Autori koostatud

Ettevõtte suuruse järgi vastused teisele küsimusele.

2. Kas Teie ettevõtte on pakkunud praktikat majandusarvestuse valdkonnas ?	Väikeettevõtted, töötajaid 0-50		Keskmise suurusega ettevõtted, töötajaid 51-249		Suureettevõtted, töötajaid 250 või rohkem	
	Kas pakub praktikat?	Osatähtsus vastanutest	Kas pakub praktikat?	Osatähtsus vastanutest	Kas pakub praktikat?	Osatähtsus vastanutest
Jah	8	72,7%	4	50%	6	54,5%
Ei	3	27,3%	4	50%	5	45,5%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 6. Üliõpilaste ootuste hinnangud praktikale. Vastused küsimusele 4.

4. Mil määral nõustuvad vastajad järgmiste väidetega ootustest praktikale	Vastusevariandi vastanute arv					Statistiline näitaja
	Ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Nii ja naa (3)	Pigem nõustun (4)	Nõustun (5)	Keskmine
Praktikast saab uusi kontakte	0	2	3	26	72	4,63
Praktika aitab täiendada teadmisi õpitud erialal	0	2	9	30	62	4,48
Praktika kogemus aitab tulevikus leida paremat tööd	1	3	7	31	61	4,44
Praktika aitab muutuda tööalaselt enesekindlamaks	0	2	6	44	51	4,40
Praktika aitab mul mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ning nendes iseseisvalt tulevikus hakkama saada	1	5	8	31	58	4,36
Praktikakogemusest saab vajalikud teadmised tulevikus tööturule suundumiseks	0	4	8	42	49	4,32
Praktika aitab arendada suhtlemisoskust	0	4	14	28	57	4,32
Praktika aitab siduda koolis omandatud teadmisi praktiliste kogemustega	1	3	13	33	53	4,30
Praktika aitab mul tõsta enesekindlust töökoha saamiseks	1	3	11	39	49	4,28
Praktika aitab leida sobivat karjäärisuunda	0	5	15	30	53	4,27
Praktikal arenevad meeskonnatöö oskused	1	4	17	37	44	4,16
Praktika aitab mul paremini mõista, milliseid karjäärivalikuid tulevikus teha	0	2	17	49	35	4,14
Vajan praktikandina tööülesandeid täites kõrvalist abi, kellele toetuda	0	2	30	40	31	3,97
Tänu praktikale saan peale ülikooli lõpetamist kiiremini tööle	1	9	29	29	35	3,85
Praktikast saan juurde motivatsiooni edasiste õpingute läbimiseks	0	5	44	24	30	3,77

Allikas: Autori koostatud

Lisa 6 järg

4. Mil määral nõustuvad vastajad järgmiste väidetega ootustest praktikale	Vastusevariandi vastanute arv					Statistiline näitaja
	Ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Nii ja naa (3)	Pigem nõustun (4)	Nõustun (5)	Keskmine
Ootan, et praktikandina koheldaks mind põhitöötajatega võrdselt	3	10	23	40	27	3,76
Tänu praktikale saan peale ülikooli lõpetamist paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud	8	13	33	28	21	3,40
Praktika on hea võimalus raha teenimiseks	16	16	43	17	11	2,91
Ootused enne praktikat puuduvad, plaanin minna praktikale ainult ülikooli lõpetamise nõude tõttu	39	26	17	9	12	2,31

Allikas: Autori koostatud

Lisa 7. Üliõpilaste ootused praktikale lähtuvalt eelnevast erialasest töökogemusest

Ootus: Praktikakogemus aitab: (küsimus 4)	Varasem erialane töökogemus (küsimus 3)	Ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Nii ja naa (3)	Pigem nõustun (4)	Nõustun (5)	Keskmine	Erinevus
Saada peale ülikooli lõpetamist kiiremini tööle	Jah	1	4	9	5	4	3,30	-0,71
	Ei	0	5	20	24	31	4,01	
Mõista kasutusel olevaid tark- varasid ning nendes ise- seisvalt tulevikus hakkama saada	Jah	0	3	4	8	8	3,91	-0,57
	Ei	1	2	4	23	50	4,49	
Leida sobivat karjäärisuunda	Jah	0	3	5	7	8	3,87	-0,52
	Ei	0	2	10	23	45	4,39	
Saada peale ülikooli lõpetamist paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud	Jah	1	7	8	5	2	3,00	-0,51
	Ei	7	6	25	23	19	3,51	
Arendada meeskonnatöö oskuseid	Jah	1	1	6	9	6	3,78	-0,48
	Ei	0	3	11	28	38	4,26	
Tulevikus leida paremat tööd	On	1	1	4	5	12	4,13	-0,39
	Ei ole	2	2	3	26	49	4,53	
Saada uusi kontakte	Jah	0	1	2	8	12	4,35	-0,36
	Ei	0	1	1	18	60	4,71	
Tõsta enese- kindlust töökoha saamiseks	Jah	1	0	5	9	8	4,00	-0,36
	Ei	0	3	6	30	41	4,36	
Ootan, et praktikandina koheldaks mind põhitöötajatega võrdselt	Jah	2	2	6	9	4	3,48	-0,36
	Ei	1	8	17	31	23	3,84	
Paremini mõista, milliseid karjäärivalikuid tulevikus teha	Jah	0	0	8	10	5	3,87	-0,34
	Ei	0	2	9	39	30	4,21	
Hea võimalusena raha teenida	Jah	5	5	6	7	0	2,65	-0,34
	Ei	11	11	37	10	11	2,99	

Allikas: Autori koostatud

Lisa 7 järg

Ootus: Praktikakogemus aitab: (küsimus 4)	Varasem erialane töökogemus (küsimus 3)	Ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Nii ja naa (3)	Pigem nõustun (4)	Nõustun (5)	Keskmine	Erinevus
Täiendada teadmisi õpitud erialal	Jah	0	1	4	7	11	4,22	-0,33
	Ei	0	1	5	23	51	4,55	
Ootused enne praktikat puuduvad, plaanin minna praktikale ainult ülikooli lõpetamise nõude tõttu	Jah	6	4	8	4	1	2,57	0,33
	Ei	33	22	9	5	11	2,24	
Saada vajalikud teadmised tule- vikus tööturule suundumiseks	Jah	0	1	3	12	7	4,09	-0,30
	Ei	0	3	5	30	42	4,39	
Saada juurde motivatsiooni edasiste õpingute läbimiseks	Jah	0	2	12	4	5	3,52	-0,32
	Ei	0	3	32	20	25	3,84	
Muutuda töölalasel enesekindlamaks	Jah	0	0	5	8	10	4,22	-0,23
	Ei	0	2	1	36	41	4,45	
Siduda koolis omandatud teadmisi praktiliste kogemustega	Jah	0	1	5	6	11	4,17	-0,16
	Ei	1	2	8	27	42	4,34	
Vajan praktikandina tööülesandeid täites kõrvalist abi, kellele toetuda	Jah	0	1	7	7	8	3,96	-0,02
	Ei	0	1	23	33	23	3,98	
Arendada suhtlemisoskust	Jah	0	1	2	8	12	4,35	0,01
	Ei	0	3	12	20	45	4,34	

Allikas: Autori koostatud

Lisa 8. Üliõpilaste hinnangud praktikast saadud kogemustele. Vastused küsimusele 8.

8. Mil määral nõustuvad vastajad järgmiste väidetega praktikast saadud kogemustest	Vastusevariandi vastanute arv					Statistiline näitaja
	Ei nõustu	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun	Keskmine
Sain praktikast uusi kontakte	0	1	8	16	30	4,36
Praktikal tööülesandeid täites sain piisavalt kõrvalist abi juhendajalt või/ja kolleegidelt	0	3	7	14	31	4,33
Praktika aitas mul mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ning nendes iseseisvalt tulevikus hakkama saada	1	2	17	17	28	4,25
Praktika aitas mul tõsta enesekindlust töökoha saamiseks	0	3	7	20	25	4,22
Praktika aitas arendada suhtlemisoskust	0	3	10	16	26	4,18
Praktika aitas täiendada teadmisi õpitud erialal	0	4	9	16	26	4,16
Praktika aitas tulevikus leida paremat tööd/sain samale töökohale töötajaks lihtsama vaevaga kui praktikata oleks saanud	1	3	10	15	26	4,13
Praktika aitas mul paremini mõista, milliseid karjäärivalikuid teha	1	2	8	24	20	4,09
Praktika võimaldas arendada meeskonnas töötamise kogemust	2	2	9	18	24	4,09
Praktikakogemusest sain vajalikud teadmised tulevikus tööturule suundumiseks	1	3	10	18	23	4,07
Praktika aitas siduda koolis omandatud teadmisi praktiliste kogemustega	0	4	13	18	20	3,98
Praktikante koheldi võrdväärselt ettevõtte töötajatega	1	6	13	23	12	3,71
Tänu praktikale sain peale ülikooli lõpetamist paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud	4	6	23	15	7	3,27
Sain praktika ajal oma tööülesannetele võrdväärset palka	12	7	17	11	8	2,93

Allikas: Autori koostatud

Lisa 9. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimusele 9.

9. Motivatsiooni alandavad tegurid praktiliselt olid:	Vastuste arv	Vastuste osatähtsus vastajate koguarvust
Töökohustustele ebavõrdväärne palk	21	38,2%
Palga puudumine	15	27,3%
Sisulise töö mittetegemine	14	25,5%
Ebapiisav väljaõpe	13	23,6%
Piiratud võimalused	13	23,6%
Ebamugav töökeskkond	11	20,0%
Kolleegidevahelise suhtluse puudumine	9	16,4%
Negatiivne koolituskogemus	9	16,4%
Puudus võimalus arenemiseks	8	14,5%
Sellised tegurid puudusid	8	14,5%
Orjatöö	7	12,7%
Ranged reeglid	6	10,9%
Vastutuse puudumine	5	9,1%
Muu*	1	1,8%

Allikas: autori koostatud

* Vastusevariandi „muu“ korral märgiti motivatsiooni alandavateks teguriteks praktiliselt liiga suur koormus, teiste töötajate ajamahuka ja tüütu töö ära tegemine ning ebakindlus, mis tuleneb kokkupuute puudumisest ühegi raamatupidamisprogrammiga.

Lisa 10. Üliõpilaste vastuste põhjal ootuse erinevus reaalsusest

Ootus	Keskmine väärtus	Reaalsus	Keskmine väärtus	Erinevus
Kõrvaline abi	3,97	Sain piisavalt kõrvalist abi	4,33	+0,36
1) Peale ülikooli lõppu kiiremini tööle saamine 2) Peale ülikooli lõppu parem töökoht kui nendel, kes pole praktikat läbinud	1) 3,85 2) 3,4 Kesk: 3,63	Sain paremale töökohale kui need, kes ei ole praktikat läbinud	3,27	-0,36
Seob koolis omandatud teadmised praktiliste kogemustega	4,3	Aitas siduda koolis omandatud praktiliste kogemustega	3,98	-0,32
Täiendab teadmisi õpitud erialal	4,48	Aitas täiendada teadmisi õpitud erialal	4,16	-0,32
Tulevikus parem töö	4,44	Sain tulevikus parema töö/sain samale töökohale lihtsama vaevaga kui praktikata oleks saanud	4,13	-0,31
Töölasele enesekindlaks muutumine	4,4	1) Sain vajalikud teadmised tööturule suundumiseks 2) Aitas siduda koolis omandatud praktiliste kogemustega 3) Arendas suhtlemisoskust 4) Aitas mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ja nendes iseseisvalt toimetada 5) Arendas meeskonnas töötamise kogemust	1) 4,07 2) 3,98 3) 4,18 4) 4,25 5) 4,09 Keskmine 4,11	-0,29
Uued kontaktid	4,63	Sain uusi kontakte	4,36	-0,27
Vajalikud teadmised tulevikus tööturule suundumiseks	4,32	Sain vajalikud teadmised tööturule suundumiseks	4,07	-0,25
Suhtlemisoskuse arendamine	4,34	Aitas arendada suhtlemisoskust	4,18	-0,16
Aitab mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ning nendes iseseisvalt hakkama saada	4,36	Aitas mõista kasutusel olevaid tarkvarasid ja nendes iseseisvalt toimetada	4,25	-0,11
Meeskonnas töötamise kogemuse saamine	4,16	Arendas meeskonnas töötamise kogemust	4,09	-0,07
Enesekindluse tõstmine töökoha saamiseks	4,28	Tõstis enesekindlust töökoha saamiseks	4,22	-0,06

Allikas: Autori koostatud

Lisa 10 järg

Ootus	Keskmine väärtus	Reaalsus	Keskmine väärtus	Erinevus
Parem mõistmine, milliseid karjäärivalikuid teha	4,14	Parem mõistmine, milliseid karjäärivalikuid teha	4,09	-0,05
Põhitöötajatega võrdne kohtlemine	3,76	Koheldi võrdvärselt ettevõtte töötajatega	3,71	-0,05
Raha teenimise võimalus	2,91	Tööülesannetele võrdväärne palk	2,93	+0,02

Allikas: Autori koostatud - üliõpilaste praktika ootuste keskmiste väärtuste (lisa 6) erinevus võrreldes reaalsete tulemuste keskmiste väärtustega (lisa 8).

Lisa 11. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 7-8

7. Kuidas hindate suhtlust praktikantidega	Vastuste arv	Vastuste osatähtsus vastajate koguarvust
Väga hea, positiivne	10	55,6%
*Muu	4	22,2%
Vastaja on jätnud vastamata	3	16,7%
Rahuldav, Nii ja naa	1	5,6%

Allikas: Autori koostatud

*Muu all on toodud välja, et suhtlus oleneb väga praktikandist ja mida ta õppida tahab, praktikandil peab olema valmisolek õppida ja arenema. Praktikantidele tuleb tööülesanded väga detailselt lahti rääkida. Ettevõttesse leiab sobivad praktikandid valides neid sarnaselt uute töötajate kandideerimise protsessiga, mis muudab suhtluse sujuvaks.

8. Kas praktikandi tööülesannete õnnestumine või mitte õnnestumine on juhendaja vastutusala?

- Ei ole;
- Alati mitte;
- Nii ja naa;
- Mõlemini;
- Mitte alati, see on kahepoolne koostöö. Just raamatupidamise valdkonnas on ettevõttes raamatupidajatel suurenenud töökoormus samal ajal kui koolides on praktika aeg, eriti just kevadel kui tehakse majandusaasta aruandeid. Sellisel hetkel ettevõttes olev praktikant peab olema iseseisev.;
- Jagavad vastutust;
- See on nii juhendaja kui praktikandi vastutusala;
- Mõningal määral
- Teatud piirini on. Kui aga peale juhendaja ponnistusi on näha, et õnnestumisi ei paista, siis on tööandja poolelt mõistlik ülemäära mitte pingutada.;
- Kindlasti on, kuid palju saab ka praktikant sellele kaasa aidata või oma praktika õnnestumist juhtida.;
- Absoluutselt. Juhendajast kõik sõltubki. Praktikanti ei tohi üksi jätta.;
- Kindlasti. Hinded 4 (Autor: eelnevates küsimustes) ongi eelkõige pandud seetõttu, et juhendajad on erinevad ning mängib rolli ka juhendaja ja praktikandi koostöö ja keemia. Praktikant läbib küll ka ettevõtteülese *onboardingu*, kuid erialase poole eest lasub vastutab juhendaja.;
- Üldjuhul küll. Kõik algab juba peale praktikantide valikust.;

Lisa 11 järg

- Üldiselt küll;
- Jah;
- Kindlasti;
- Loomulikult on, praktikandil ei ole enamasti palju eelnevaid teadmisi ning ta vajab juhendamist. Samas peab alati olema praktikant valmis küsima

Lisa 12. Üliõpilastele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 10-11.

10. Kas ja kuidas mõjutas praktika Teie edasisi karjäärivalikuid?

- 1) Leidsin õige karjääritee;
- 2) Sain jääda samale töökohale ning jäin just seetõttu, et praktikat läbides, oli kõik positiivne;
- 3) Olen enesekindlam ja tean paremini, mida edaspidi teha tahan.;
- 4) Sain enda jaoks selgeks, et soovin saada töökogemust ka teistsugustes valdkondades.;
- 5) Läksin tööle samasse valdkonda;
- 6) Väga ei mõjutanud;
- 7) Hästi;
- 8) Praktikakohast saingi endale töökoha;
- 9) **Õppisin praktiliselt iseseisvalt google abil vajalikke teadmisi, et tööülesannetega hakkama saada. Seejärel oli koolis ja edaspidi tööotsingutel jms lihtsam, et ma teadsin, mida ma õppima pean.;**
- 10) Pani mõtlema, et soovitud amet ei pruugi minu jaoks õige olla, kaalun töötamist teises valdkonnas;
- 11) Ei mõjutanud. Valik oli juba tehtud;
- 12) Sain paremini mõista, millist tööd eelistan tulevikus teha ja millist mitte;
- 13) Mul väga vedas toonase juhendajaga praktika kohalt, hiljem tehti ettepanek kandideerida vabanenud positsioonile, kus täna, 9 aastat hiljem, endiselt töötan.;
- 14) Jäin ettevõttesse tööle, kuid teine ametikoht. Olen rahul.;
- 15) Praktika läbimine oli vajalik ainult ülikooli kohustuse tõttu. Tegelik töökoht on juba olemas.;
- 16) Jah. Hoiduda antud ettevõttest ja alast, kus nad tegutsevad.;
- 17) Tegelikult sain praktiliselt viibides aru, et antud eriala ei olnud sel hetkel minule meelt mööda ja naasin tagasi iluteenuste valdkonda.;
- 18) Sain aru, et tegin õige valiku elukutse valimisel;
- 19) Praktika käigus arenesin ja õppisin palju ning lõpuks tegin võrdväärset (või rohkemgi) tööd sealsete töötajatega, kuid palk oli endiselt miinimum.;
- 20) Töötan samal erialal ning ettevõttes, kus praktiliselt olin;
- 21) esialgu jätkasin tööd samas ettevõttes ning nüüd on selgem pilt sellest kuhu soovin edasi suunduda;
- 22) Teadsin peale seda, et raamatupidajat minust ei saa;

Lisa 12 järg

- 23) Mina eraldi praktikat tegelikult ei teinud, läksin kohe töölepinguga tööle, mille siis kooli jaoks vormistasin praktikaks.;
- 24) Jäin samasse kohta edasi toole ning olen igati valikuga rahul
- 25) Sain aru, millises suunas karjääri soovin tulevikus teha ning et kas algselt väljavalitud eriala sobib mulle või ei.

11. Kas soovite lisaks tuua välja midagi, mille osas ootused ja reaalsus praktikale ei ühtinud?

- 1) Ootasin huvitavamad tööd
- 2) Lootsin õppida endast targematelt inimestelt, kahjuks polnud neil aega väga õpetada ja tegeleda praktikantidega. Siiski sai palju iseseisvalt õpitud ja see oli ka väga tähtis kogemus!
- 3) Praktika pole 100% seotud meie õppimisega, seepärast mõned teadmised ülikoolist jäävad selgematuks.
- 4) Ootasin ülikoolilt suuremat panust praktika leidmiseks. Ülikool kuidagi kahjuks ei aidanud, saatsin palju taotluseid random ettevõttesse kust ka muidugi ei vastatud. Lõpuks kuidagi läbi tuttavatuttava sain. Ehk siis põhimõtteliselt lõpuks oli lihtsalt vaja midaGIGI leida, valida ei olnud võimalik.
- 5) Töökoormus. Kontorist ära minnes ei lõppenud töö ning seda pidi kodus jätkama, mis antud ettevõttes oli tavaks ning ootuseks.
- 6) Saamaks head praktikat majandusarvestuse valdkonnas oleks tudengitel targem valida väikseid ettevõtteid, kus saaks hea ülevaate kogu raamatupidamisele nt.
- 7) Ootusi ei olnud, kuid tulemus oli oodatust parem - sain oluliselt rohkem teadmisi, kui koolis olin saanud ning sain ka töökoha.
- 8) Ootus oli näha suuremat pilti ja erinevaid ülesandeid. Reaalsuses oli iga praktika päev sarnane eelmisega
- 9) Ei arvanud et praktika avardab niivõrd silmaringi ning kui palju huvitavat saab imelühikese ajaga selgeks vs kui kaua koolis õpid.

Lisa 13. Motivatsiooni alandavaid tegureid mitte tundnud üliõpilaste vastused küsimusele 10.

Kaheksast vastajast kaks on jätnud kümnendale küsimusele vastamata.

- 1) Sain jääda samale töökohale ning jäin just seetõttu, et praktikat läbides, oli kõik positiivne;
- 2) Läksin tööle samasse valdkonda;
- 3) Praktikakohast saingi endale töökoha;
- 4) Sain paremini mõista, millist tööd eelistan tulevikus teha ja millist mitte;
- 5) Mul väga vedas toonase juhendajaga praktika kohalt, hiljem tehti ettepanek kandideerida vabanenud positsioonile, kus täna, 9 aastat hiljem, endiselt töötan.;
- 6) Jäin samasse kohta edasi toole ning olen igati valikuga rahul;

Lisa 14. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 3-4

3. Pakutava praktika profiil ettevõttes on	Vastuste arv	Vastuste osatähtsus vastajate koguarvust
Raamatupidamine	17	94,4%
Audiitortegevus	4	22,2%
Maksundus	4	22,2%
*Muu	2	11,1%

Allikas: autori koostatud

* Vastusevariandi „muu“ korral märgiti praktikaprofiilideks veel „arvestusalane nõustamine“ ja „finantsanalüüs“.

4. Millisena näete praktikantide rolli Teie ettevõttes?	Vastuste arv	Vastuste osatähtsus vastajate koguarvust
Potentsiaalse tulevase töötajana	14	77,8%
Võimalusena õpetada töötaja välja ettevõtte käekirja järgi	7	44,4%
Läheneviisina ülikoolide ja ettevõtte koostöö edendamiseks	7	38,9%
Ettevõtte abistajana kiirematel aegadel	7	38,9%
Ülikoolis praktikakogemuse levitajana	5	27,8%
Ettevõtte abistajana probleemide hindamisel	4	22,2%
*Muu	3	16,7%
Odava tööjõuna	1	5,6%

Allikas: autori koostatud

* Vastusevariandi „muu“ korral lisati praktikantide rollideks ettevõtetes teadmiste ja oskuste jagamine, töökorraldust puudutavatest pisidetailidest teistele töötajatele ülevaate tegija. Välja on ka toodud, et praktika roll on tulla üliõpilastele vastu, sest viimastel on reeglina praktikakohta keeruline leida.

Lisa 15. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimusele 9

9. Kas värbate praktikante pidevalt või ainult vajaduspõhiselt? Miks?

- Üliharva võtame kedagi praktikale;
- Väga tihti ei värba, sest raamatupidajad ei soovi praktikandi näol lisakoormust, seda eriti kevadiste aastaaruannete ajal;
- Kui on aega praktikandiga tegeleda;
- Tehnikavaldkonna erialadelt pidevalt, majandusarvestuse tudengeid vastavalt võimalusele;
- Meie ettevõtte pakub reeglina suvepraktika võimalust ja ennekõike tudengitele, kelle eriala on seotud meie põhitegevusega (soojusenergia tootmine, jaotamine ja müük).
- Tuleme praktikandile vastu;
- Vajaduspõhiselt, sest praktikantide värbamine on seotud töövooga meie ettevõttes.;
- Vajaduspõhiselt, kuna eesmärgiks on alati see, et praktikant jääks meile ka tööle. Vabu töökohti aga alati ei ole;
- Vajaduspõhiselt. Vahel juhid võtavad ka oma või tuttavate lapsi praktikale, aga neid me sellisel juhul ei tasusta.;
- Pigem vajaduspõhiselt;
- Pigem vajaduspõhiselt, et alati *win-win* tagada;
- Värbame eelkõige tippahooajal (jaanuar-mai), sest siis saame tagada ka piisava töövoogu praktikantidele (auditid + aastaaruanded).;
- Värbame praktikante alati, kui selleks on võimalus ja kui juhendajal on piisavalt aega temaga tegeleda ja juhendada.;
- Pidevalt;
- Värbame praktikante pidevalt. See võimaldab töötajatel saada kogemust teiste juhendamisel ning kinnistab ka nende enda teadmisi. Tasuta tööjõuna neist esimesel paaril kuul nagunii kasu ei ole ning pikemaid praktikaid üldjuhul ei tehta;

Lisa 16. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 5-6

5. Mil määral nõustute järgmiste väidetega?	Vastusevariandi vastanute arv					Statistiline näitaja
	Ei nõustu	Pigem ei nõustu	Nii janna	Pigem nõustun	Nõustun	Keskmine
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil omandada uusi tööalaseid oskusi	0	0	1	3	14	4,72
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil täiustada ja kinnitada oma teadmisi Majandusteaduskonnas õpitud erialal	0	1	0	4	13	4,61
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil siduda koolis õpitud teadmised praktiliste kogemustega	0	0	3	3	12	4,50
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil õppida tundma kasutusel olevaid tarkvarasid ning nendes iseseisvalt tulevikus toimetada	0	1	1	4	12	4,50
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil koolis õpitud teadmisi praktikas rakendada	0	0	2	5	11	4,50
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil panna ennast töötaja kingadesse	0	0	1	7	10	4,5
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil saada vajalikud teadmised tulevikus tööturule suundumiseks	0	0	2	6	10	4,44
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil leida tulevikus paremat tööd (võrreldes mitte praktikat läbinud üliõpilastega)	0	0	2	7	9	4,39
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil arendada meeskonnas töötamise kogemust	0	0	3	6	9	4,33

Allikas: Autori koostatud

Lisa 16 järg

5. Mil määral nõustute järgmiste väidetega?	Vastusevariandi vastanute arv					Statistiline näitaja
	Ei nõustu	Pigem ei nõustu	Nii janna	Pigem nõustun	Nõustun	Keskmine
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil paremini mõista, milliseid karjäärivalikuid tulevikus teha	0	0	4	4	10	4,33
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil aidata tõsta enesekindlust täiskohaga tööle suundumiseks	0	0	4	5	9	4,28
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil arendada suhtlemisoskust	0	0	3	8	7	4,22
Praktika läbimine Teie ettevõttes anna üliõpilastele tööturule sisenemisel eelise võrreldes nende üliõpilastega, kes ei ole praktikat läbinud	0	1	2	7	8	4,22
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil saada uusi kontakte	1	1	2	5	9	4,11
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil peale ülikooli lõpetamist kiiremini töökoht leida	1	0	6	6	5	3,78
Praktika Teie ettevõttes võimaldab praktikandil raha teenida	5	0	7	1	5	3,06

Allikas: Autori koostatud

6. Kuidas hindate praktikantide suhtumist töösse võrreldes töötajatega?	Vastajate arv	Vastajate osatähtsus vastajate koguarvust
Praktikandid ja töötajad suhtuvad oma töösse täpselt samamoodi	7	38,9%
Praktikandid võtavad tööülesandeid tõsisemalt kui töötajad	4	22,2%
Töötajad suhtuvad oma töösse tõsisemalt kui praktikandid	4	22,2%
Praktikandid võtavad tööülesandeid pigem tõsisemalt kui töötajad	3	16,7%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 17. Ettevõtetele suunatud küsimustiku vastused küsimustele 10-11

10. Miks Teie ettevõtte ei paku majandusarvestuse valdkonna praktikat?

- Ei tea;
- Meie ettevõtte on IKT valdkonna teadus-arendusettevõtte, riist- ja tarkvarasüsteemide arendaja ning seetõttu majandusarvestuse valdkond pole päris meie pärusmaa. Praktikante võtame IT valdkonna spetsiifiliselt.;
- Majandusarvestus pole meie põhitegevus; praktika eeldaks ligipääsu äriliselt tundlikule infole;
- Meie ettevõttes pole üldse praktikavõimalust;
- Puudub vastav aja ressurss
- Pole näinud praegu vajadust/huvi;
- Pole veel võimalust olnud, aga kaalume seda.;
- Ajamahukas;
- Pole kunagi ükski antud valdkonna üliõpilane praktikasooviga kontakteerunud;
- Ei ole huvi üles näidatud üliõpilaste poolt.
- Hetkel on olnud muutused nii kiired, et pole jõudnud praktikantide projektiga edasi minna. Küll plaan selleks on õhus olnud;
- Me pakume, keegi pole soovinud tulla.;

11. Kas olete arvamusel, et praktika ei tule ettevõttele kasuks? Palun põhjendage oma vastust.

- Puudub kogemus, seega ei saa põhjendada
- Meie kontekstiks on energia, mida praktikakorraldamisse paneksime oluliselt suurem kui kasu, mida sellest saaksime;
- Ei ole arvamusel, meil ei ole v-o niivõrd palju tegemist selles valdkonnas ja ettevõtte ei ole niivõrd populaarne praktikantide hulgas;
- Praktika tuleb ikka ettevõttele kasuks - meie praktikandid tulevad lihtsalt teistesse valdkondadesse;
- Ei arva
- Ei arva, pigem vastupidi;
- Kindlasti tuleks kasuks, aga meil pole vaba kohta et palgata praktikant. Õpetame neid oma vabast tahtest ja tasuta;

Lisa 17 järg

- Arvan, et praktika võiks siiski kasuks tulla. Praktikant saab tuua uusi mõtteid ja värskust ettevõttesse;
- Ei ole sellel arvamusel, et ei tule kasuks. Hoolikalt valitud praktikandist võib kasvada ettevõttele kasu. See on protsess, mis vajab läbimõtlemist, et mõlemad pooled saaksid tulemusega rahul olla.
- Vastupidi. Ootame väga erinevatest valdkondadest inimesi meie ettevõttesse praktikat tegema, kuid paraku tootmissektoris ei ole alati praktikandi ootused ja pakutav kooskõlas.;
- Tuleb ikka. Aga kahjuks pole olnud sellist momenti muude prioriteetide kõrval.;

Lisa 18. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ja reprodutseerimiseks

Mina Rahel Elisabeth Toffer

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
MAJANDUSARVESTUSE VALDKONNAS PRAKTIKAT LÄBIVATE ÜLIÕPILASTE JA
ETTEVÕTETE OOTUSED PRAKTIKALE

mille juhendaja on Monika Nikitina-Kalamäe,

- 1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.